

4295

Slovenčinár

20

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku

Slovenčinár

Békešská Čaba 2017

Publikácia Pedagogického metodického centra
Slovákov v Maďarsku

Publikácia vyšla s finančnou podporou
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

**Úrad pre Slovákov
žijúcich v zahraničí**

Za vydanie zodpovedá
predsedníčka CSSM
Alžbeta Hollerová Račková

Edita Pečeňová
hlavná redaktorka

Zuzana Benková
jazyková redaktorka

Typografia, zalamovanie, príprava do tlače, tlač:

Progresszív Nyomda Kft.
5600 Békéscsaba, Erkel u. 8.
Technický redaktor: Kovács I. Zoltán

ISSN: 1218-151X

2017

Obsah

Úvodné slová Alžbety Hollerovej Račkovej, predsedníčky CSSM.....	5
Odovzdávanie Ceny Samuela Tešedíka a VIII. seminár slovenských dolnozemsých pedagógov - Nadlak 13. – 15. 10. 2017.....	7
Michal Lászik (Maďarsko) Laudatio na Annu Kondačovú	17
Pavel Hlásnik (Rumunsko) Laudatio na Mgr. Ludmilu Šomrákovú pri príležitosti udelenia Ceny Samuela Tešedíka 2017.....	23
Katarína Melegová-Melichová (Srbsko) Laudatio na Máriu Andrášikovú	29
Edita Pečeňová (Maďarsko) 20 ročníkov nášho Slovenčinára.....	33
Božena Levárska (Srbsko) 10. výročie pôsobenia Združenia učiteliek materských škôl vo Vojvodine	49
Dr.sc. Sandra Kralj Vukšić (Chorvátsko) Slovenské školstvo v Chorvátsku v poslednom desaťročí	55
Mgr. Gabriela Gubová Červená, PhD. (Srbsko) O Slovákoch aj v učebniciach dejepisu	63
Júlia Szabóová Marloková (Maďarsko) Pedagogicko-odborný kontrolný a hodnotiaci systém aktérov výchovno-vzdelávacieho procesu.....	69
Jaroslav Miklovic (Srbsko) Genealógia - rodokmene a ich vplyv na pestovanie národného povedomia žiakov základnej školy.....	77
Zuzana Kotvášová (Srbsko) Netradičná slovenčina.....	81
Ianko Gubani (Rumunsko) Projektové vyučovanie frazeológie interkultúrnou konfrontáciou (slovensko-rumunský aspekt)	87

Slová na úvod

Schopnosť prispôbovať sa prostrediu je vlastná živým organizmom. Takými organizmami sú bezpochyby školské systémy existujúce v krajinách, kde slovenské komunity žijú dlhé stáročia. Slovenské školy na Dolnej zemi sa v určitom období svojej histórie vyvíjali vo veľmi podobných podmienkach. Predpoklady ich rozvoja sa výrazne zmenili pred 100 rokmi, po rozpade Uhorska, keď slovenské komunity od materského národa oddelili štátne hranice. Komunity, ktoré dovtedy žili v spoločnom štáte, sa ocitli v odlišných štátnych útvaroch, ktoré vytvárali pre ich existenciu rôzne podmienky. Ich osud bol čiastočne determinovaný novými okolnosťami, ich vývin bol v každom štáte odlišný, ale mnohé výzvy, s ktorými sa v inojazyčnom prostredí musia vyrovnávať sú spoločné. Veľmi podobné sú aj mnohé problémy, ktoré sa prejavujú v školstve dolnozemskej slovenských komunít. Spoločné korene a spoločné skúsenosti motivujú slovenských pedagógov aj k spoločnému hľadaniu riešení. Táto práca po podpísaní dohody najdôležitejších organizácií Slovákov z Maďarska, Rumunska a Srbska o spolupráci nadobudla novú kvalitu. Okrem pravidelnej kooperácie pedagógov a stretnutí študentov zo spomínaných štátov, spoločného vyznamenania jej stelesnením je už viac ako dvadsať rokov Slovenčinár - jediný slovenský metodický časopis pedagógov vychádzajúci za hranicami Slovenska . Stal sa „inštitúciou“, ale aj zrkadlom úsilia vyvíjaného v záujme neustáleho prispôbovania sa, a v konečnom dôsledku: prežitia!

Číslo, ktoré drží v ruke vážený čitateľ, je zvláštne aj tým, že v ňom nájde aj príspevok pochádzajúci z ďalšej krajiny z dolnozemskej priestoru – Chorvátska. Čítajte o životných osudoch zanietých pedagógov, ktorí svoj život zasvätili výchove mladej generácie svojej národnosti. Čítajte príspevky, z ktorých sa dozviete, aké „praktiky“ využívajú naši najinovatívnejší učitelia na upútanie pozornosti svojich zverencov, ako okrem odovzdávania jazyka a lexikálneho učiva vdychujú život do organizmu nazývaného slovenské národnostné školstvo! Prajem Vám užitočné chvíle strávené pri najnovšom Slovenčinárovi!

Alžbeta Hollerová Račková,
predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

Odovzdávanie Ceny Samuela Tešedíka
a VIII. seminár slovenských dolnozemských pedagógov
Nadlak 13. – 15. 10. 2017

Členovia poroty Ceny Samuela Tešedíka:

Predsedníčka poroty: Edita Pečeňová – riaditeľka Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a kolégia v Békešskej Čabe, Maďarsko, nositeľka Ceny S. Tešedíka

Členovia:

Pavel Hlásnik – predseda Spoločnosti pre edukáciu a kultúru v Nadlaku, podpredseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí pre Dolnú zem, nositeľ Ceny S. Tešedíka

Mária Katarína Hrkľová – predsedníčka Občianskeho združenia Dotyk ľudskosti – Touch of Humanity

Anna Medvedová – riaditeľka Gymnázia Jána Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci, Srbsko

Katarína Melegová Melichová – predsedníčka Výkonnej rady Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, predsedníčka Miestneho odboru Matice slovenskej v Báčskom Petrovci a členka Výkonného výboru Svetového združenia Slovákov v zahraničí

Bianca Unc – tajomníčka Spoločnosti pre edukáciu a kultúru v Nadlaku a generálna tajomníčka Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku

Svetlana Zolňanová – koordinátorka Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, členka Výkonného výboru Svetového združenia Slovákov v zahraničí a členka Správnej rady Asociácie slovenských pedagógov v Srbsku

Dňa 9. septembra 2017 porota na svojom pracovnom zasadnutí rozhodla o udelení ocenení Samuela Tešedíka v roku 2017:

Pamätný list Samuela Tešedíka v r. 2017 získali:

Mária Kotvášová Jonášová zo Srbska – za prínos a tvorivosť v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov

Valéria Petófi z Maďarska – za prínos a tvorivosť v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov

Alžbeta Vancu z Rumunska – za prínos a tvorivosť v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov

Cenu Samuela Tešedíka v r. 2017 získali:

Mária Andrášiková zo Srbska – za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí

Anna Kondačová z Maďarska – za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí

Eudmila Šomráková z Rumunska – za didakticko-metodickú prácu vykonávanú v prospech vzdelávania v slovenskom jazyku v zahraničí

Mária Kotvášová Jonášová (Srbsko)

Mária Kotvášová Jonášová z Kovačice v Srbsku získala v r. 2017 Pamätný list Samuela Tešedíka za prínos a tvorivosť v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov.

Mária Jonášová-Kotvášová bola odmladi mimoriadne snaživá a tvorivá. Zvoliac si povolanie učiteľa úspešne svoje poznatky, ale aj oduševnenie zo života a práce vie vštepíť aj svojim žiakom.

Vie ich oduševniť a zapáliť v nich plameň lásky a úcty k ich materinskému jazyku, ako aj k umeleckému prednesu krásneho slova.

Tak ako sama roky bola v špičke slovenského vojvodinského herectva a umeleckého prednesu Slovákov vo Vojvodine, ako pedagogička sa dnes môže pochváliť mnohými oceneniami svojich zverencov v oblasti recitátorstva na obecných, oblastných, pokrajinských a republikových súťažiach a prehliadkach. Jej odborná práca v tejto oblasti je vysoko hodnotená aj mimo slovenskej národnosti v Srbsku.

Po toľkých rokoch pôsobenia v oblasti prednesu krásneho slova v rámci mimoškolských aktivít je rozpoznateľná „Jonásovej škola recitovania“.

Úspešne svojich žiakov vedie aj k literárnej tvorbe a k účasti na súťažiach aj v tejto oblasti.

Slovom, je to učiteľka slovenčiny, ktorá láskavo a nenútene kus z nesmiernej lásky k svojej materčine vie rozdať a natrvalo vštepiť do srdca a duší svojich zverencov.

Valéria Petőfióvá (Maďarsko)

Pamätný list Samuela Tešedíka v roku 2017 bol udelený učiteľke slovenčiny, vedúcej členskej inštitúcie Bukovskej slovenskej národnostnej základnej školy v Répašskej Hute Valérii Petőfióvej za jej prínos a tvorivosť v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov.

Ak niekto o učiteľke povie, že je tou, ktorá miluje svoju prácu, je to veľká pocta. A takou je pani učiteľka a neskôr pani riaditeľka Valéria Petőfióvá.

Narodila sa 22. marca 1957 v Miškovci. Po absolvovaní základného vzdelania v Základnej škole v Répašskej Hute pokračovala v štúdiu na Slovenskom gymnáziu v Budapešti. Po úspešnej maturitnej skúške v roku 1976 jej kroky viedli na Vysokú školu pedagogickú Gyulu Juhásza v Segedíne. Jej alma mater ju na konci štúdia v roku 1980 obdarila diplomom učiteľky slovenského jazyka a literatúry a výtvarnej výchovy. Tento rok sa stal i rokom návratu do školy jej detstva v Répašskej Hute. Začínala jednou

z tých najťažších prác v školstve, prácou v školskej družine a ako učiteľka na nižšom stupni základného vzdelávania. Veď základy výchovy a vzdelávania získané v ranom detstve sú tie, na ktorých budujeme celý ďalší život človeka. Po deviatich rokoch tejto namáhavej, ale krásnej práce začala vyučovať slovenský jazyk a výtvarnú výchovu v tej istej répašskohutskej škole, ktorá bola medzičasom premenovaná na Základnú školu Ota Hermana. Rok 1998 sa stal rokom menovania pani učiteľky Valérie Petőfiovej za riaditeľku školy. V riadiacej funkcii mohla uplatniť získané vedomosti a praktické zručnosti na 1. i 2. stupni. Základnú školu Ota Hermana riadila až do zlúčenia tejto inštitúcie so školou v Novej Hute.

Od roku 2007 pôsobí ako vedúca členskej inštitúcie Bukovskej slovenskej národnostnej základnej školy v Répašskej Hute. Okrem učiteľského pôsobenia bola činná i verejne. Svojou mnohostrannou činnosťou v prospech slovenskej národnosti žijúcej v Maďarsku a osobným príkladom sa stala vzorom pre mladú generáciu. Je dlhoročnou predsedníčkou miestneho slovenského klubu a Slovenskej samosprávy v Répašskej Hute, bývalou podpredsedníčkou župnej slovenskej samosprávy, členkou Valného zhromaždenia Celostátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku a predsedníctva Zväzu Slovákov v Maďarsku.

Alžbeta Vancu (Rumunsko)

Pamätný list Samuela Tešedíka sa v tomto roku udeľuje aj kolegyni Alžbete Vancu, rod. Lehotskej, z Nadlaku za prínos a tvorivosť v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov.

Naša ocenená ukončila slovenskú základnú a strednú školu v rodisku. Po maturite v slovenskej sekcii nadlackého lýcea sa rozhodla pre štúdium učiteľstva hudby na Pedagogickej fakulte v Temešváre, ktorú ukončila v r. 1970.

Po štúdiách bola vymenovaná za učiteľku hudobnej výchovy na základnú osemročnú školu v neďalekom Semlaku, kde pôsobila dve desaťroč-

čia. Od roku 1990 až do odchodu do dôchodku v r. 2007 pôsobí v Nadlaku v Dome detí, kde vedie oddelenie klavíra a súčasne počas jednej päťročnice sa úspešne zhostila aj úlohy riaditeľky tejto výchovno-vzdelávacej inštitúcie. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia vedie FS Ďatelinka v Nadlaku, ktorý vystupoval pod jej vedením na desiatkach podujatí doma a v zahraničí.

Počas celého aktívneho pôsobenia nezabúda naša ocenená ani na svoj odborný a metodický rast a v rámci celoživotného vzdelávania získala druhý pedagogický stupeň v odbore hudobná výchova, ale zúčastňuje sa aj rôznych doškolovacích kurzov doma i v zahraničí, hlavne na Slovensku.

Alžbeta Vancu odchádza v r. 2007 do dôchodku, ale aj naďalej zostáva aktívna a vedie cirkevný spevokol, dobrovoľnícky pomáha pri práci so seniormi v rámci evanjelickej diakonie. Nenechala však stranou ani učiteľské povolanie, ktorému upísala celý svoj aktívny život, a tak dodnes pomáha pri vyučovaní hudobnej výchovy a evanjelického náboženstva v nadlackej škole. Taktiež pôsobí ako zastupujúca kantorka v rámci Slovenského evanjelického cirkevného zboru v Nadlaku.

Našej laureátke prajeme, aby jej zdravie slúžilo a sily, optimizmus i pozitívna energia nech jej vydržia ešte po mnohé roky, nech je nápomocná svojim šiestim vnukom a rodinám svojich troch synov, ale aj našej slovenskej komunite v Nadlaku. Srdečne blahoželáme!

Laudatio na Annu Kondáčovú

Pripadla mi česť a zodpovedná, ale zároveň radostná úloha predniesť laudatio na pani PaedDr. Annu Kondacsovú, predstaviť jej aktívnu, plodnú a príkladnú učiteľskú dráhu, priblížiť vám jej ľudský a osobnostný profil prostredníctvom hlavných zastávok jej životnej púte.

Anne Kondacsovej porota v roku 2017 udelila Cenu Samuela Tešedíka za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí.

Jedinečnosť a vznešenosť chvíle odovzdania zvyšuje i to, že cenu ako uznanie za jej činnosť odovzdávame pani profesorky, rodenej Kardošanke, dieťaťu ľudu kardošských sálašov, sveta, ktorý učil prísnosti, mravnej čistote, húževnatej pracovitosti, úcte k tradičným hodnotám sveta, v ktorom v škole a aj v každodennosti aktívne, ale i latentne žil Tešedíkov odkaz:

„Nemárniť čas, byť užitočným, naučiť sa všetko, čo máš v silách a pomôcť i ostatným.“

Pani Kondacsová žila a žije v znamení tohto odkazu. Právom ju môžeme považovať za človeka, ktorý napĺňa Tešedíkom vyjadrenú nádej, že „s radosťou a plný nádeje som zasial semená pilnosti, aby zajtra alebo o niekoľko olympiád neskoršie vzišli, ale či sa ich ovocia dožijem, neviem, ale sa celkom nesmú zadusiť a nemôžu prísť navnico.“

Odobzdávanie ceny je dôkazom toho, že jeho nádej nebola márna. V činnosti laureátov zo semienka vyklíčia kvety a rodí sa ovocie.

Anna Kondacsová sa narodila 22. novembra 1948 v Sarvaši. Svoje detstvo prežila v Irminčoku a Kardoši, na sálaši na Čipkárke. Prežila tam krásne, i keď neľahké detstvo plné zážitkov. Tento, dnes už stratený, priam rozprávkový svet pracovitých, otvorených, úprimných, niekedy i tvrdohlavých ľudí, v dobrom zmysle slova, poznačil jej osobnosť.

„V Kardoši a Irminčoku sa dobre, veľmi dobre cítim, mnohokrát tam chodím, každého tam poznám,“ vyjadrila sa pani profesorka.

Rok 1961 bol rokom, kedy ukončila Základnú školu v Kardoši. S láskou spomína na učiteľov, pod vplyvom ktorých sa sformovalo jej životné a profesionálne krédo: „Môj učiteľ sa vynikajúco vedel po slovensky pozhovárať s rodičmi, bol to veľmi vládny a milý človek, od neho som dostala základné vedomosti a poznanie, že vtedy som dobrou učiteľkou, keď okrem toho, že som v škole od 8. do druhej a vyučujem, poznám deti z triedy, no nielen ich, ale aj rodičov a po slovensky hovoriacich starých rodičov. Slovom: mám poznať všetky drobnosti ich prostredia.“

Z tejto školy meral kroky celý krdel' detí na sálaše. „Vždy sme išli spolu, asi dvadsiati, na konci cesty zostal už iba jeden žiak. Náš sálaš nebol posledný v rade, boli ešte tri...“

„Kardoš nás naučil byť človekom.“

„V detstve v susedstve žil môj krstný otec, mal tri deti. Stále som ich učila, už ako malé deti mali sme rozvrh hodín, hrali sme sa na školu,“ spomína Anna.

V rokoch 1963 - 67 študovala a maturovala na Slovenskom gymnáziu v Békešskej Čabe. Okrem zanieteneho štúdia sa zapojila do organizovania kultúrneho života, bola aj členkou tanečného súboru školy.

Po ukončení svojich stredoškolských štúdií sa zamestnala na Obecnom úrade v Irminčoku, potom v Sarvaši ako administrátorka.

V roku 1968 sa rozhodla pokračovať v naplňaní svojich túžob stať sa učiteľkou. Prihlásila sa na Vysokú školu pedagogickú Gyulu Juhásza v Segedíne na odbor slovenčina a ruština. Po získaní diplomu v roku 1972 nastúpila do slovenského žiackeho domova. Ako vychovávateľka pracovala až do roku 1987, potom začala vyučovať slovenský jazyk a literatúru a ruský jazyk v škole. V tejto inštitúcii odpracovala 41 rokov.

Bola predsedníčkou predmetovej komisie slovenčinárov a triednych učiteľov. Počas práce škola vždy mohla počítať s jej odbornou erudovanosťou, kolegovia v nej spoznali pracovitú, dobrú, usilovnú učiteľku, ktorá pozitívne ovplyvňovala, „vychovávala“ aj rodičov, pomáhala im.

Každým dieťaťom sa zaoberala primerane jeho schopnostiam. Deti v nej spoznali prísnu učiteľku, ktorá však v táboroch a na mimoškolských aktivitách bola vždy vlúdna, veselá, žiaci s ňou dobre vychádzali.

Záležalo jej na tom, aby svojich žiakov usmerňovala na ďalšie štúdium na slovenskom gymnáziu, bola ich mentorkou pri vypracovaní projekto- vých prác v rámci Nadácie pre nadaných.

V rokoch 2005 – 2012 vyučovala aj na Vysokej škole pedagogickej v Sarvaši. Budúce učiteľky nižšieho stupňa zaspäcovala do majstrovstva výučby a výchovy, odovzdávala im svoj bohatý metodický repertoár a citovo hlboko prežitú vlastnú skúsenosť.

V roku 2005 obhájila na Univerzite Mateja Bela svoju prácu Slovenčina v menšinovom prostredí a získala univerzitný titul doktor pedagogiky. Venovala sa a dodnes sa venuje výučbe slovenčiny aj v kruhu dospelých. K tejto tematike vydala aj učebné texty. Ako poverená expertka úradu školstva od r. 1992 posudzovala učebnice slovenčiny.

Anna Kondacsová sa silou celej svojej osobnosti s veľkým entuziazmom pustila do odovzdávania vedomostí, skúseností, ktoré patria do výbavy, do vena Dolnozemcov a sú nepostrádateľnou zložkou identity budúcich generácií. Podieľala sa na vypracovaní učebných osnov, je autorkou učebnice, pracovného zošita, metodickej príručky predmetu slovenská vzdelanosť.

Ako mladá učiteľka tancovala v tanečnom súbore Tešedík, zúčastnila sa metodického kurzu z tanečnej výchovy. Spolu so žiakmi sa cítila doma v Sarvašskom oblastnom dome, bola schopná na chvíľu zastaviť čas a prežiť, precítiť kus života našich predkov pri tvorivej práci. Tieto exkurzie vydala slovenská škola na elektronickom nosiči. V novembri 2005 síce odišla do dôchodku, ale vo svojej pedagogickej činnosti pokračovala až do konca školského roka 2012/2013.

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku jej v roku 2008 udelila najvyššie uznanie slovenskej komunity v Maďarsku, vyznamenanie Za našu národnosť.

V roku 2014 sa rozhodla opustiť svoju milovanú domovinu, presťahovala sa k rodine do Čemeru. Osud jej dožičil to, aby sa aj tu dostala medzi Slovákov, a ona sa mu odvdáčila tým, že vo svojom povolaní pokračuje. Stala sa hybnou silou tamojšej komunity.

Podľa M. Twaina sú v živote človeka dve dôležité chvíle. Keď sa narodil, a chvíľa, keď si uvedomí, načo sa narodil, čo je jeho poslaním.

Aristoteles hovorí, že učiteľom máme ďakovať za to, že nás naučili, ako máme rozumne žiť.

Laudo te Anna Kondacsová, chválím Ťa, pretože Tvoja osobnosť slovenskej učiteľky, Tvoja zakorenenosť v odkaze rodnej zeme i Tvoje skoré spoznanie, ktoré Ťa povolalo do Tvojho povolania, a celoživotné snaženie priviesť zverencov k rozumnému žitiu sa zjednotili v dielo, ktoré je hodné nasledovania.

Prajeme Ti pri tejto sviatočnej príležitosti veľa zdravia, šťastia v rodine a veríme, že vo svojej práci budeš pokračovať a venuješ to najdrahšie, čo človek vrhnutý do časnosti venovať môže, a to je čas, tým, ktorí sú Tvoji a ktorých miluješ.

Laudatio na Mgr. Ludmilu Šomrákovú pri príležitosti udelenia Ceny Samuela Tešedíka 2017

Učiť možno slovami, vychovávať iba príkladom.

Uvedené tvrdenie platí všeobecne, ale o to viac pre učiteľské povolanie. Naša dnešná laureátka Ludmila Šomráková si pre svoje povolanie zvolila práve toto krédo, pretože učí humanitne orientované disciplíny, a tak majstrovsky narába so slovami a jazykom na jednej strane, ale na strane druhej je aj vzorom pre svojich zverencov v konaní a správaní.

Ctené slávnostné auditórium, nikto z nás nemôže byť tak múdry, aby nemohol prijímať nové. A práve preto všetci potrebujeme v určitej podobe pomoc učiteľa, radcu, modelára. V kontexte slovenského národnostného školstva v Rumunsku rozhodne takouto smerodajnou osobnosťou je Mgr. Ludmila Šomráková, rod. Filová.

V tejto slávnostnej chvíli mi preto dovoľte oboznámiť vás s niektorými momentmi z činnosti našej ocenej bez nárokovania si byť vyčerpávajúci.

Naša laureátka sa narodila v národne uvedomelej remeselníckej rodine v Nadlaku. Lásky k materčine, k slovenskosti, k národným hodnotám jej bola vstevovaná už v rodine, a to od útleho veku. Aj vďaka tomu sa jej osobnostné črty začínajú od malička formovať na solídnej slovenskej báze. Už ako žiačka základnej školy a študentka slovenskej sekcie nadlackého lýcea sa zapája do rôznych mimoškolských aktivít miestnej slovenskej komunity v neľahkých osemdesiatych rokoch totalitného režimu v Rumunsku.

Sú si vedomá, že slová sú načisto nepostačujúce na to, aby zachytili tú fantastickú rozmanitosť udalostí, ktoré sa v živote dejú, po ukončení strednej školy a po úspešnej maturitnej skúške v rodisku sa naša ocenená rozhodla pokračovať začiatkom deväťdesiatych rokov na vysokej škole,

kde si zvolila učiteľský smer, dejepis a slovenský jazyk a literatúra, na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, ktorú úspešne ukončila v r. 1995 a získala akademický titul magister.

Po ukončení vysokoškolských štúdií v Bratislave sa bez váhania vrátila do rodiska, hoci v polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia jej materská krajina ponúkala v mnohých smeroch oveľa atraktívnejšie životné a pracovné podmienky, či oveľa širší priestor profesionálneho rastu. Šomráková sa však vracia späť do rodného Nadlaku, kde začína pôsobiť počnúc školským rokom 1995 - 1996 na Lýceu Jozefa Gregora Tajovského ako učiteľka slovenčiny a histórie. Jej návratom do rodiska sa naplňa známe tvrdenie, že nie je ťažké nájsť ľudí s nadaním, ale je oveľa náročnejšie nájsť takých ľudí, ktorí vedia svoje nadanie využiť. A Ľudmila Šomráková rozhodne v kontexte slovenskej menšiny v Rumunsku medzi takýchto vzácných ľudí právom patrí.

Po kvalitnom odbornom teoretickom, ale aj didakticko-metodickom vzdelaní získanom na Univerzite Komenského v Bratislave si naša dnešná laureátka plne uvedomovala, že – povedané slovami Rudyarda Kiplinga – slová sú tá najmocnejšia droga, ktorú ľudstvo používa, a preto sa od samého začiatku začína naplno implikovať do procesu vzdelávania v slovenskom jazyku v Rumunsku. Mladá začínajúca učiteľka sa veľmi rýchlo zžila so svojou alma mater a okrem samotného výchovno-vzdelávacieho procesu sa začína zapájať do prípravy a organizovania súťaže zo slovenského jazyka a literatúry od miestnej po celoštátnu úroveň, aktívne participuje na tvorbe kurikulárnych dokumentov pre vyučovanie slovenského jazyka a literatúry, ale je aj triednou učiteľkou, aktívne sa zapája do diania slovenskej menšiny v Rumunsku. . .

„Obyčajný učiteľ učí, dobrý učiteľ vysvetľuje, vynikajúci učiteľ demonštruje a veľký učiteľ inšpiruje” – povedal jeden americký spisovateľ. Šomráková počas viac ako dvadsaťročnej aktívnej pedagogickej praxe na nadlackom lýceu rozhodne prešla všetkými uvedenými stupňami a, hoci vystupuje skromne a neraz samu seba nedoceňuje, predstavuje výrazný model slovenského národnostného učiteľa v Nadlaku, v Rumunsku, na Dolnej zemi či v slovenskom zahraničnom svete.

Naša dnešná ocenená už dve desaťročia koordinuje súťaž zo slovenského jazyka a literatúry na župnej úrovni a je členkou odbornej komisie celoštátneho kola súťaže. V období 2000 - 2016 bola metodičkou Školskej župnej správy v Arade pre slovenský jazyk a literatúru. Je členkou Národného telesa znalcov v školskom manažmente. Počas svojho aktívneho pedagogického pôsobenia školila mnohých maturantov pri atestačných prácach z materinského jazyka, ale taktiež koordinovala aj pedagogickú prax pre pedagogické ročníky, ktoré sme mali na nadlackom lýceu, je aj cvičnou učiteľkou pre študentov slovakistiky z Univerzity v Bukurešti a v neposlednom rade má svojich odchovancov, ktorí sú už dnes absolventmi vysokoškolského štúdia slovenského jazyka a literatúry. Je aktívnou členkou odbornej komisie na vypracúvanie kurikulárnych dokumentov zo slovenského jazyka a literatúry pre základnú a strednú školu. Dlhodobo spolupracuje s Národným centrom pre hodnotenie pri tvorbe maturitných otázok zo slovenského jazyka a literatúry a pri preklade otázok z dejepisu a geografie.

Ludmila Šomráková má za sebou aj bohatú publikačnú, korektorskú a prekladateľskú činnosť. Je autorizovanou prekladateľkou a tlmočnicou, aktívne spolupracuje s viacerými periodikami, preložila do slovenčiny učebnicu občianskej výchovy pre siedmy ročník ZŠ, aj dejepis pre desiaty ročník SŠ, lektorovala viacero prekladov učebníc do slovenčiny pre prvý stupeň ZŠ.

Počas celého obdobia po návrate z vysokoškolských štúdií do Nadlaku sa aktívne podieľa aj na činnosti miestnej slovenskej komunity. Dve obdobia (1998 - 2006) bola tajomníčkou MO DZSČR v Nadlaku, viacero štvorročných období je členkou OV Aradskej oblasti DZSČR, je členkou Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, ale aj zakladajúcou členkou Spoločnosti pre edukáciu a kultúru v Nadlaku.

Svoje vedomosti kultivuje aj celoživotným vzdelávaním. Okrem získania všetkých atestačných stupňov absolvovala aj postuniverzitné vzdelávanie v školskom manažmente, ale aj celý rad zdokonaľovacích kurzov.

Za posledné desaťročie sa aktívne implikuje do realizácie spoločných dolnozemsých projektov. V tejto oblasti má na starosti koordináciu spolupráce za Rumunsko s časopisom *Slovenčinár*, ktorý je jediným metodickým časopisom pre slovenský jazyk vychádzajúcim mimo územia Slovenska. Taktiež koordinuje účasť našich žiakov a študentov na rôznych spoločných projektoch v oblasti vzdelávania, je členkou medzinárodnej poroty Putovnej súťaže zo slovenských dolnozemsých reálií pre stredoškóárov atd.

Aj prostredníctvom tohto zlomku aktivít dnešnej laureátky len potvrdzujeme skutočnosť, že Ludmila Šomráková je učiteľom vedcom, ktorý veľa pozná, vie, experimentuje, tvorí, ale aj učiteľom umelcom, ktorý dokáže nainfikovať svojich zverencov láskou k hľadaniu, objavovaniu, k múdrosti a dobru. Veď učiteľ vo všeobecnosti, ale o to viac národnostný učiteľ nemá bezprostrednú možnosť odložiť prácu, myslenie, nemá možnosť nahliadnuť do kníh, ale naopak – v triede musí byť stále múdry, vždy vedieť, čo má robiť, aj keby chcel povedať, že na danú otázku odpovedať nevie. Učiteľ musí byť vedcom a umelcom nielen v predmete, ale aj v pedagogike, didaktike, psychológii... v každej oblasti svojej profesie. A naša ocenená toto dokáže robiť majstrovsky.

Vážené dámy, vážení páni, udelenie Ceny Samuela Tešedíka Mgr. Ludmile Šomrákovej za didakticko-metodickú prácu vykonávanú v prospech vzdelávania v slovenskom jazyku v zahraničí je aspoň čiastočným uznaním toho, čo ocenená dosiahla.

Dovoľte mi v mene svojom, ako aj v mene zriaďovateľov Ceny Samuela Tešedíka zablahoželať priateľke a dobrému človeku, Ludmile Šomrákovej, k získaniu ceny. Prajem jej pevné zdravie, veľa optimizmu, dobrú náladu, aby ešte mnohé roky obohacovala svojím pedagogickým majstrovstvom slovenské národnostné školstvo v Nadlaku, v Rumunsku a na Dolnej zemi.

Laudatio na Máriu Andrášikovú

*„Jediným učiteľom hodným toho mena je ten,
ktorý vzbudzuje ducha slobodného premýšľania
a rozvíja cit osobnej zodpovednosti.“*

J. A. Komenský

Objav školy sa zaraďuje medzi najväčšie a najvýznamnejšie objavy ľudstva. Škola je tá, ktorá uzákoňuje vzťah učiteľa a žiaka, ktorý je vlastne predĺžením vzťahu rodič – dieťa, čiže škola je predĺžením rodiny. Škola je pre každého človeka vstupnou bránou do sveta poznania a to, čo prežijeme v škole, si pamätáme celý život. A niektorých učiteľov tiež. Sú vzorom, ktorý chceme nasledovať alebo sa mu priblížiť. Učiteľ totiž neodovzdáva iba poznatky. Vnímovým žiakom svojim oduševnením často určí aj smer ich pôsobenia a je vzorom pre formovanie ich vzťahu k životu.

Mária Andrášiková je akurát tou a takou učiteľkou, ktorá vzbudzuje a podnecuje podľa Komenského „ducha slobodného premýšľania a rozvíja cit osobnej zodpovednosti“ u svojich žiakov. Ale je aj učiteľkou, ktorá má blízko k žiakom, ktorá vie vzbudiť úctu žiakov a ich záujem o materinský jazyk. Žiakov, ktorých vyučovala slovenčinu, vedela zaujať inováciami vo výučbe a zapáliť aj v nich lásku k materčine, ktorú nosí v sebe, a preto nie div, že zo svojich žiakov vychováva hrdých, sebavedomých Slovákov.

Moja dcéra mala to šťastie, že ju do krás a zákonitostí nášho ľubozvučného jazyka zasvätila akurát Mária Andrášiková a keď začala navštevovať naše gymnázium, ľutovala jedine to, že si so sebou do chrámu našej vzdelanosti nemohla priviesť aj pani učiteľku Andrášikovú. Našťastie, budovy týchto škôl stoja blízko seba, a tak ešte dlho chodila navštevovať svoju učiteľku. A aj sama sa dala na učiteľskú dráhu. Tak sa z jej žiakov stávajú nasledovníci, kolegovia a hrdí príslušníci slovenského etnika v Srbsku.

Mária Andrášiková, vtedy Grňová, sa narodila 2. apríla 1961 v Novom Sade. Rástla v rodine učiteľa a spisovateľa Pavla Grňu, takže nie div, že po Základnej škole v Kysáci pokračovala v štúdiu v kulturologickom odbore na Gymnáziu v Petrovci. Titul učiteľky slovenského jazyka a literatúry získala na Oddelení slovakistiky Filozofickej fakulty v Novom Sade. Od roku 1991 vyučuje slovenský jazyk a literatúru v Základnej škole Jána Čajaka v Petrovci. Od nástupu do triedy patrila medzi tých učiteľov, ktorí žiakom ukazovali, kam sa majú pozerieť, no nie aj to, čo majú vidieť. A tým sa hneď zaradila medzi tých učiteľov, ktorí žiakom rozširovali obzory bez vnučovania, a *aj* medzi tých, ktorých si žiaci brali za vzor, medzi tých, voči ktorým prechovávali úctu, na ktorých sa s dôverou obracali, s ktorými rozlúčka ťažko padala.

Taká práca si vyslúžila autoritu a uznanie aj u kolegov nielen v petrovskej škole, ale aj medzi slovenčinármi tak vo Vojvodine, ako aj v širších dolnozemsých rámcach. Po uchopení oprát Asociácie slovenských pedagógov usporiadala rad seminárov pre slovenských pedagógov, ako aj pre žiakov. Pri týchto podujatiach sa plne prejavuje jej tvorivosť, odbornosť, akčnosť a cieľavedomosť. Aby to všetko dokázala, sama skončila mnohé semináre, kurzy, bola účastníčkou vedeckých konferencií, iniciátorkou vydávania školského časopisu, autorkou webových stránok, podpísala sa pod mnohé kultúrne akcie v škole a v Petrovci.

Súdržnosť a spoluprácu dolnozemsých slovenských komunít považuje za výsostnú úlohu intelektuálov. Už *v detskom veku sa to snaží vštepíť žiakom zo Srbska, Rumunska, Maďarska a Chorvátska. Robí tak s vedomím, že ako učiteľka dnes vedie deti, ale zajtra tie deti budú viesť naše komunity. A že je vlastne na nej a na našich súčasníkoch, aký osud tie komunity v budúcnosti budú mať. Preto sú jej projekty zamerané na posilňovanie hrdosti a upevňovanie slovenskosti u žiakov, kamarátenie sa a nadväzovanie známostí medzi nimi.*

Náplň jednotlivých seminárov hovorí o jej odbornosti, ale aj inovačnej kreativite a samotný priebeh podujatí je zakaždým potvrdením jej orga-

nizačných schopností, zodpovednosti a zmyslu pre tímovú prácu. Všetky projekty, ktorých je autorkou, a všetky akcie, ktorých sa zúčastňuje, majú za cieľ posilňovať slovenské povedomie frekventantov a zabezpečiť udržateľnosť slovenskosti v dolnozemsých končinách.

Ale žiaci našich škôl ju poznajú aj ako spoluautorku Čítanky pre 7. ročník základných škôl a verejnosť ako členku správnych rád, výborov, tímov, komisií... Uplatnila sa aj ako recenzentka učebníc či lektorka početných vydání. Je dlhoročnou aktívnou členkou najužšieho vedenia Miestneho odboru Petrovec Matice slovenskej v Srbsku.

Veľký Komenský hlásal, že „Naši učitelia nesmú byť podobní stĺpom vedľa ciest, ktoré iba ukazujú kam ísť, ale samy sa nehýbu.“ Pani učiteľka Mária Andrášiková si bola toho plne vedomá, odkedy prvýkrát vstúpila do učebne. V ustavičnom tvorivom a inovatívnom nadšení nebola len učiteľkou, ktorá vyzbrojila svojich žiakov vedomosťami, ale aj učiteľkou, ktorá im bola vzorom pracovitosti, skromnosti, dôstojnosti... Jej skutky však hovoria o nej nielen jej súčasníkom, ale prostredníctvom jej žiakov, jej nasledovníkov a spolupracovníkov, budú hovoriť o nej aj generáciám v budúcnosti. Zostanú trvalé hodnoty vštepené do pamäti, do pováh a do života jej žiakov a našich slovenských detí.

Pani učiteľka, za všetko, čo si urobila v prospech slovenského národnostného školstva v Srbsku, ale aj v širšom medzinárodnom kontexte, ako aj pre našu komunitu, Ti patrí úprimná vďaka a hlboká úcta. Tvoje dielo nie je len úctyhodné, ale ako trvalá hodnota zostáva v základoch nášho slovenského života a prebývania v týchto končinách. Prajeme Ti mnoho zdravia a tvorivej energie, aby si aj v budúcnosti vzdelávala nielen mysle, ale aj srdcia svojich žiakov, aby si im pomáhala tvoriť takú budúcnosť, v ktorej by sme chceli žiť aj my.

Nech ocenenie – Cena Samuela Tešedíka, ktorá sa Ti dnes dostáva, bude ďalším impulzom v Tvojej práci.

20 ročníkov nášho Slovenčinára

Niekoľko myšlienok na úvod

V roku 2016 vyšiel v Békešskej Čabe 20. ročník metodického časopisu Slovenčinár. Významné jubileum vytvorilo dobrú príležitosť, aby sa zhodnotili výsledky vynaloženého úsilia zakladateľov tohto kolektívneho diela slovenských pedagógov v Maďarsku a systematicky prebiehajúcej spolupráce dolnozemskej odborníkov v Maďarsku, v Rumunsku a v Srbsku.

Časopis je dodnes jediným metodickým časopisom v Maďarsku, ktorý vychádza v jazyku jednej národnosti a jediným slovenským pedagogickým časopisom vychádzajúcim za hranicami Slovenska. Vo svojich vedeckých prácach sa o ňom zmienili viacerí autori: Anna Divičánová, Alžbeta Uhrinová, Alexander Tóth. Ján Chlebnický napísal vynikajúcu štúdiu o prvých desiatich ročníkoch tohto periodika.

Autorkou predloženej práce je iniciátorka založenia a od jeho vzniku šéfredaktorka časopisu, preto sa hodnotenie Slovenčinára podáva predovšetkým z hľadiska jeho vnútorného vývoja. Nepokladáme za svoj cieľ hodnotiť ho v širšom jazykovo-spoločenskom kontexte.

V dejinách Slovenčinára môžeme rozlišovať tri obdobia. Prvé od roku 1991 do 1994, druhé v rokoch 2001 až 2007 a tretie od roku 2008 po súčasnosť. V rokoch 1995 – 2001 časopis nevychádzal pre nedostatok finančných prostriedkov.

Prvá fáza vývinu, roky 1991 – 1994

Slovenčinár bol založený v roku 1991 v Békešskej Čabe z iniciatívy učiteľského kolektívu Slovenského gymnázia, všeobecnej školy a kolégia.

Prvé články I. ročníka zdôrazňujú potrebu založenia a význam vydávania časopisu. Redakcia časopisu si zvolila motto (prevzaté od Ľudovíta Štúra): „Kde leží naša bieda?” Podáva vlastne program metodického časopisu:

„Je málo takých oblastí kritizovaných a podceňovaných ako práca učiteľa. Ešte viacej to pociťujeme my, učitelia pôsobiaci na národnostnom poli. Ubíja nás bezmocnosť, veľakrát trpíme pocitom menejcennosti. Tento stav nás neuspokojuje, a preto by sme chceli prispieť k zmenám v tejto oblasti.

Náš časopis je určený predovšetkým učiteľom. Mal by umožniť vzájomné spoznanie, byť akýmsi kontaktom medzi všetkými tými, ktorí cítia voči slovenskému jazyku zodpovednosť. Chceli by sme preklenúť vzniknutú priepasť medzi generáciami učiteľov. V centre našej pozornosti je vyučovací proces a žiak, ktorého by sme chceli na vyššej úrovni naučiť po slovensky. Zaujímá nás predovšetkým praktická metodika a jej využitie na konkrétnych hodinách a nie teoretizovanie.

Do tohto časopisu chceme zahrnúť aj kultúrno-historickú problematiku, pritom dôsledne zachováваме a politický charakter časopisu. Dvere však nezatvárame pred nikým...

Učiteľ – slovenčinár je nielen posledným sprostredkovateľom jazyka, ale mal by byť aj vychovávateľom zdravého sebedovetia a hrdosti na svoju reč.” (Slovenčinár, I. roč., 1991, č. 1, s. 5.)

Redakcia príspevky pedagógov zaradila do týchto rubrik: *Metodika, Z našej kultúry a histórie, Burza nápadov.*

Autormi prvých čísel Slovenčinára boli väčšinou pedagógovia čabianskej slovenskej školy, ku ktorým sa postupne pripájali kolegovia zo Sarvaša i Sloven-

ského Komlóša, zverejšňovali sa príspevky hostujúcich učiteľov zo Slovenska, ktorí v tomto období pôsobili v Maďarsku. Od vzniku časopisu sa v ňom objavovali príspevky kolegov zo širšieho slovenského dolnozemskeho priestoru.

Vydanie časopisu a redakciou stanovené ciele mali v tom čase veľký ohlas. Počet výtlačkov sa musel zvýšiť zo 100 na 300 kusov už od vydávania II. ročníka.

Dagmar Mária Anoca z Rumunska napr. píše: *„Ale samotný proces vyučovania je práca. Práca, ktorá sa môže začať od metodiky, ale sa do nej nezmestí, lebo je to život sám. Ak neviem navodiť život, tak metodikou (len ňou) to nedokážem, nenahradím. Preto, keď som čítala Slovenčinára, metodický časopis kolegov z Békešskej Čaby, v duchu som sa poklonila pred toľkou prácou, ktorá sa skrýva za napísanými riadkami.”* (Slovenčinár, I. roč., 1991, č. 2, s. 7.)

V prvej fáze vývinu, v rokoch 1991 – 1994, sa Slovenčinár zameriaval predovšetkým na efektívne metódy vyučovania slovenského jazyka v menšinovom prostredí. Keďže prispievateľmi boli pedagógovia zo slovenských škôl v Maďarsku, práce v časopise sprostredkúvali svojrázne stratégie, zameriavali sa na špecifické javy vyučovania slovenského jazyka v tomto priestore. Pedagógovia vo svojich príspevkoch hľadali riešenia rôznych problémov:

„Sú nevyhnutne potrebné isté zmeny, učebná látka je pregramatizovaná, je zameraná predovšetkým na opis jazykovej štruktúry.”

„Platné požiadavky neberú do ohľadu jazykové znalosti žiaka, pre ktorého slovenský jazyk nie je prostriedkom, ale cieľom učenia.”

„Národnostná kultúra, dejiny Slovákov, zvyky, príslovia a porekadlá majú byť súčasťou učebnej látky.” (Slovenčinár, I. roč., 1991, č. 2, s. 45.)

„Tu je ovšem potrebná aj dostatočná motivácia a záujem žiakov o čítanie. Našou úlohou je záujem vzbudiť. K tomu potrebujeme nové učebnice, ktoré obsahujú mnoho pestrých a veku primeraných textov.” (Slovenčinár, IV. roč., 1994, č. 1, s. 11.)

„Ako uplatňovať komunikatívne hľadisko vo vyučovaní slovenčiny?“ (Slovenčinár, IV. roč., 1994, č. 1, s. 15.)

„S kým sa má slovenčinár poradiť, porozprávať, konfrontovať svoje odborné znalosti?... Áno, zostáva so svojou slovenčinou čím ďalej tým viac osamotený, opustený.“ (Slovenčinár, II. roč., 1992, č. 1, s. 41.)

„Metóda navádzania do životných situácií podnecuje aktivitu a tvorivosť, dáva predpoklady na vytvorenie radosného pracovného ovzdušia.“ (Slovenčinár, III. roč., 1993, č. 1, s. 14.)

„Aké miesto má jazykové laboratórium vo vyučovacom procese?“ (Slovenčinár, I. roč., 1991, č. 2, s. 47.)

Redakcia metodického časopisu už od svojho založenia plánovala zahrnúť do obsahu aj kultúrno-historickú problematiku vychádzajúc z presvedčenia, že efektívna výučba predmetu slovenský jazyk a literatúra v národnostných školách môže prebiehať iba paralelne s výučbou regionálnej histórie a kultúry Slovákov v Maďarsku.

V rokoch 1991 – 1994 sa rad-radom objavujú štúdie, napr. o pôvode Slovákov (Slovenčinár, I. roč., 1991, č. 2, s. 56.), o sláve sarvašských Slovákov (Slovenčinár, I. roč., 1991, č. 2, s. 62.), o slovanských jazykoch (Slovenčinár, II. roč., 1992, č. 1, s. 45.), vychádza štúdia k 400. výročiu narodenia Juraja Tranovského (Slovenčinár, II. roč., 1992, č. 2, s. 60.), zverejňuje sa článok o neznámom texte Ľudovíta Haana (Slovenčinár, II. roč., 1992, č. 2, s. 65.) alebo o dolnozemských Slovákoch v Argentíne (Slovenčinár, IV. roč., 1994, č. 1, s. 51.), o Ondrejovi Likerovi Áchimovi (Slovenčinár, III. roč., 1993, č. 1, s. 71.) atď.

V prvej fáze existencie Slovenčinára rubrika *Z našej kultúry a histórie* prešla určitým vývinom, ktorý odrážal diferencovaný prístup k tejto tematike. Objavili sa ďalšie rubriky: *Z našej literatúry* a *Cyklus naši veľikáni*. V tomto čase pedagógovia diskutovali z presvedčenia, že je nevyhnutné vzdelávať učiteľov v oblasti našich spoločných dolnozemských dejín v záujme posilňovania pocitu spolupatričnosti a vzájomného spoznávania. Na

dosiahnutie tohto šlachetného cieľa sa redakcii podarilo získať popredných vedeckých pracovníkov zo Slovenska a taktiež z dolnozemskeho priestoru. Vyšli príspevky autorov Dr. Ruda Brtáňa, CSc., Doc. PhDr. Valérie Chromekovej, CSc., Dr. Jána Botíka, Doc. PaedDr. Miroslava Kmeťa, PhD. a ďalších.

Metodický časopis od svojho založenia určitým spôsobom plánoval reagovať na aktuálne dianie formujúceho sa národnostného školstva v časoch spoločensko-politických zmien. Na tento účel bola zavedená rubrika *Aktuality*. V nej je možné dočítať sa napr. o rôznych stretnutiach pedagógov v Maďarsku (Slovenčinár, I. roč., 1991, č. 2, s. 85 - 88.), o celoštátnej konferencii slovenských pedagógov v Budapešti (Slovenčinár, II. roč., 1992, č. 1, s. 80.), o založení odborného združenia učiteľov slovenčiny v Maďarsku (Slovenčinár, III. roč., 1993, č. 1, s. 99 - 106.) atď.

Časopis v prvej fáze svojho vývinu nemal na vydávanie zabezpečené pevné finančné zázemie. V tomto období mal troch vydavateľov: prvý ročník a 1. číslo II. ročníka časopisu vydalo Slovenské gymnázium, všeobecná škola a kolégium v Békešskej Čabe, II. ročník a 2. číslo vydal Zväz Slovákov v Maďarsku, III. a IV. ročník vydala nadácia Obzor. K vydavateľom sa pripojili aj ďalší sponzori, ktorí podporili jedno alebo dve čísla časopisu. V tomto období najstabilnejším sponzorom vydávania časopisu bol Zväz Slovákov v Maďarsku, Slovenčinára ďalej podporili Nadácia pre národné a etnické menšiny Maďarska, Samospráva Békešskej Čaby, Slobodná organizácia Slovákov, Organizácia slovenskej mládeže v Maďarsku.

Čo sa týka techniky vydávania časopisu, prvá fáza bola poznačená chudobou, I. ročník časopisu vyšiel v štencilovej podobe v Békešskej Čabe. Od II. ročníka je Slovenčinár vydávaný tlačiarskou technikou v náklade 300 výtlačkov.

V rokoch 1991 - 1994 sa Slovenčinár dostáva postupne do dolnozemskejších komunít aj mimo územia Maďarska, predovšetkým do Rumunska a do Zakarpatska.

Vo IV. ročníku časopisu redakcia píše:

„Začína sa plniť aj naše veľké želanie – medzi príspevkami nájdete aj články autorov slovenskej národnosti žijúcich v Zakarpatsku a v Rumunsku. Veríme, že keď v bývalej Juhoslávii odložia zbrane, chopia sa pera a ohlásia sa nám aj tam žijúci Slováci, čo im úprimne a z celého srdca želáme.“

Žiaľ, optimizmus redakcie bol predčasný, lebo z finančných dôvodov časopis nevychádzal, v rokoch 1995 – 2001 nastalo obdobie odmlky.

Druhá fáza vývinu, roky 2001 – 2007

Po pomerne dlhom období mlčania vedenie Celoštátnej slovenskej samosprávy (CSS) na stránkach Ľudových novín iniciovalo uverejňovať viac článkov pedagogického charakteru. Neskôr bola vydaná zvláštna príloha týždenníka pre slovenských pedagógov v Maďarsku.

Úsilie CSS viedlo k oživeniu, k vydávaniu obnoveného metodického časopisu. V marci 2001 sa v prvom obnovenom čísle redakcia takto prihovára čitateľom:

„Vďaka Celoštátnej slovenskej samospráve (CSS) znovu ožil náš Slovenčinár. Prihovárame sa Vám vo chvíli, keď otvárate nové číslo. Dúfame, že staršie vydania nezapadli vo Vašom vedomí do zabudnutia, a tradičná obálka Vám pripomenula príjemné chvíle, ktoré Vám časopis počas piatich rokov svojej existencie sprostredkúval. Veríme, že aj súčasné vydanie Vás poteší, poučí a prinesie mnohé stimuly do Vašej ďalšej práce. Formálna úprava zodpovedá tradičnému poňatiu, teda jednotlivé rubriky sú usporiadané tak, aby tvorili odraz nášho každodenného života. Vytvárajú priestor pre publikovanie skúseností i nových poznatkov pre teóriu a prax. Umožňujú signalizovať nový smer vo vzdelávaní a dávajú nám šancu navzájom sa spoznať. Hľadajme v týchto riadkoch predovšetkým to, čo nás spája, aby sme si posilnili pocit spolupatričnosti“ ... (Slovenčinár, V. roč., 2001, č. 1, s. 3.)

Redakcia v podstate zopakovala svoj program z roku 1991, pokračovala v tradičnom redigovaní časopisu a popritom ho čiastočne aj obnovila s prízvukom spolupatričnosti a vzájomného spoznávania. Obsah nového čísla bol pestrý a bohatý. V čase obnovenia Slovenčinára sa v slovenskom národnostnom školstve v Maďarsku zaviedol nový učebný predmet s názvom *slovenská vzdelanosť*, t. j. dejiny a kultúra Slovákov v Maďarsku. Snahy a ciele učiteľov, ktorí na stránkach metodického časopisu písali o potrebe tejto zložky vyučovacieho procesu, sa splnili. V tomto ohľade metodický časopis bezpochyby zohral progresívnu úlohu v rozvoji slovenského národnostného školstva.

Na stránkach obnoveného Slovenčinára boli rad-radom zverejňované príspevky pedagógov, v ktorých kolegovia analyzujú možnosti a perspektívy danej inštitúcie (Slovenčinár, V. roč., 2001, č. 1, s. 29.), informujú o štrukturálnych zmenách jednej inštitúcie (Slovenčinár, V. roč., 2001, č. 1, s. 23.), rozoberajú otázky vyučovania slovenského jazyka a kultúry v mimovyučovacom procese (Slovenčinár, V. roč., 2001, č. 1, s. 38.). Veľmi zaujímavé sú príspevky v rubrike *Metodika*, ktoré sa venujú slovenskej národnostnej škole a jej vzťahu k ľudovej kultúre a jazyku (Slovenčinár, V. roč., 2001, č. 1, s. 51.) alebo jazyku a kultúre (Slovenčinár, VI. roč., 2002, č. 1, s. 17.), počítačovej technike vo vyučovaní slovenského jazyka (Slovenčinár, VIII. roč., 2004, č. 1, s. 41.), základným cieľom a úlohám vyučovacieho predmetu slovenská vzdelanosť (Slovenčinár, X. roč., 2006, č. 1, s. 23.) atď.

Rubriku *Metodika* ožívujú svojimi štúdiami také odborničky ako vedúca katedry Vysokej školy v Ostrihome Mária Fazekašová-Barthová, Hilda Steinerová z Univerzity Loránda Eötvösa, Alžbeta Hornoková-Uhrinová z Vysokej školy v Békešskej Čabe. Svoje výsledky výskumov z oblasti školstva publikujú spolupracovníci Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (VÚSM): Alžbeta Hornoková-Uhrinová, Ján Chlebnický a Sándor János Tóth. Riaditeľka VÚSM Alžbeta Hornoková-Uhrinová píše: „Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, resp. jeho právny predchodca od založenia inštitúcie v roku 1990, pokladá za jednu zo svojich najdôležitejších úloh

podporu škôl a poskytnutie pomoci k zodpovednej práci pedagógov. Robí to rozličnými spôsobmi, predovšetkým svojimi publikáciami. Preštudovanie kníh, vydávaných ústavom, okrem cvičenia sa v slovenskom jazyku a v porozumení vedeckého textu obohacuje čitateľov poznatkami o minulosti a súčasnosti, o zvykoch a tradíciách, o jazyku a kultúre Slovákov v Maďarsku. Získané vedomosti sa dajú dobre použiť aj vo vyučovacom procese, na hodinách slovenskej vzdelanosti, slovenskej literatúry a slovenského jazyka.” (Slovenčinár, X. roč., 2006, č. 1, s. 9.)

V metodickom časopise sa do diskusie zapájajú aj predstavitelia najvyšších orgánov riadiacich národnostný život a menšinové školstvo v Maďarsku.

V období rokov 2001 – 2007 Slovenčinár informuje pedagógov o založení Metodického centra pre materské školy v Békešskej Čabe, ďalej o stanovách Nadácie pre nadaných vzniknutej tiež v Békešskej Čabe v záujme lepšieho zaškolovania dvoch gymnázií v Maďarsku.

Veľký záujem vzbudila aj obsiahla metodická práca PhDr. Jany Pekarovičovej z Univerzity Komenského v Bratislave s nadpisom Slovenčina ako cudzí jazyk v teórii a praxi.

Obnovený Slovenčinár si rozširuje paletu tém, objavujú sa nové rubriky: *Výskum a EÚ a vzdelávanie*. Slovenčinár v tejto druhej fáze vývinu je poznačený zmenami, ktoré nastali v národnostnom školstve na prelome tisícročia. Autori príspevkov sa vášnivo venujú predovšetkým problematike vyučovania slovenského jazyka a vyučovaniu novozavedeného predmetu slovenská vzdelanosť. Publikujú sa pozoruhodné iniciatívy, štrukturálne zmeny, ktoré by mali slúžiť obnove slovenského národnostného školstva.

„Myslím si, a asi nie som sama, že slovenské menšinové školstvo v súčasnej situácii potrebuje predovšetkým stabilitu. Neprestajné zmeny v nariadeniach, zákonoch, predpisoch môžu vyvolať ťažkú situáciu v celom národnostnom školstve,” píše jedna z autoriek časopisu. (Slovenčinár, V. roč., 2001, č. 1, s. 36.)

Zaujímavou zmenou prešla rubrika *Naša história*. Najdôležitejšou jej otázkou sa stala problematika pestovania slovenského národnostného povedomia a vyučovanie regionálnej histórie.

Na obnovení metodického časopisu mala Celoštátna slovenská samospráva veľký podiel. Napriek tomu vydávanie *Slovenčinára* naďalej nemalo pevné finančné zázemie. Okrem Celoštátnej slovenskej samosprávy vydávanie metodického časopisu v tomto období finančne podporovali: Verejná nadácia pre národné a etnické menšiny v Maďarsku, Ministerstvo školstva Maďarskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Úrad predsedu vlády Maďarskej republiky a Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov.

Slovenčinár vo svojej druhej fáze vývinu vychádza v náklade 500 výtlačkov a dostáva sa aj do širšieho slovenského dolnozemskeho priestoru.

Tretia fáza vývinu, od roku 2008 až po súčasnosť

„Po vydaní viacerých ročníkov jediného slovenského metodického časopisu, vychádzajúceho mimo hraníc Slovenskej republiky, držíte v rukách tentokrát ďalšiu kuriozitu: je to – ako sme to my pracovne nazvali – prvé medzinárodné číslo Slovenčinára. Pracovné pomenovanie pritom môže zavádzať, veď tu nejde o žiadnu internacionalitu, ale o ten istý národ. O národ slovenský, príslušníci ktorého – v danom prípade slovenčinári, teda krajanovia – pôsobia v rôznych krajinách strednej Európy. V krajinách, v ktorých žije aj početne značná slovenská národnostná menšina s vlastnými dejinami, kultúrou a v neposlednom rade i školským systémom,“ píše Ján Fuzik, predseda CSS vo svojom úvodníku v roku 2008. (*Slovenčinár* 2008, s. 2.)

V roku 1991 bola uzavretá dohoda medzi krajanskými organizáciami Maďarska, Rumunska a Srbska s cieľom rozširovať spoluprácu v oblasti kultúry, školstva a spolkovej činnosti. A tak od roku 2008 *Slovenčinár* vychádza na základe tejto dolnozemskej dohody a zverejňujú sa v ňom príspev-

ky krajanských učiteľov. Odrážajú sa v ňom výsledky jednak systematickej spolupráce krajanských učiteľov, jednak všeobecný stav výučby slovenského jazyka teraz už v širšom, dolnozemskom priestore. Kladným publikačným predobrazom Slovenčinára bol spoločne vydávaný Dolnozemský Slovák, ktorý už tiež mal za sebou viac ako poldruhadesaťročnú skúsenosť.

Slovenčinár v tejto tretej fáze svojho rozvoja sa stal odzrkadlením novej, nevidanej kvantity a kvality spolupráce Slovákov z troch štátov ležiacich južne od krajiny predkov. Dolnozemske slovenské spolky, inštitúcie, samosprávy troch krajín – s účinnou pomocou Slovenskej republiky – každý rok realizujú vyše dvadsať rôznych spoločných projektov: odborné školenia, študentské súťaže, folklórne jarmoky a festivaly, spevácke prehliadky, stretnutia atď. Paleta spoločných projektov sa z roka na rok stáva pestrejšou a bohatšou.

Z iniciatívy Čabianskej organizácie Slovákov a Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a kolégia v októbri 2010 sa konalo v Békešskej Čabe 1. stretnutie slovenských dolnozemskejších učiteľov. Od tohto obdobia sa pravidelne stretávajú kolegovia z troch štátov: z Maďarska, Rumunska a zo Srbska. Stretnutie má putovný charakter, každý rok sa realizuje v inom štáte.

V tretej fáze vývinu tvoria kostru príspevkov v našom časopise prednášky z tohto podujatia, v ktorých sa pedagógovia z najrôznejších aspektov pedagogiky, jazykovedy, literatúry a kultúrnej antropológie snažia docieľiť, aby sa aj v nastávajúcich časoch mohlo hovoriť o výučbe slovenského jazyka v priestoroch Dolnej zeme.

Príspevky slovenských pedagógov odrážajú súčasný stav slovenského dolnozemskejšieho školstva: *Asociácia slovenských pedagógov a jej miesto v slovenskom menšinovom školstve vo Vojvodine* (Slovenčinár, 2008, s. 15.), *Národnostné školstvo v Rumunsku* (Slovenčinár, 2008, s. 15.), *Činnosť výboru pre vzdelávanie NRSNM v Srbsku* (Slovenčinár, 2008, s. 15.), *Postavenie slovenčiny vo vzdelávacom systéme v Srbsku* (Slovenčinár, 2010, s. 13.), *Ako sa učí v Mlynkoch* (Slovenčinár, 2011, s. 35.), *O doškoloňovaní pedagóg-*

gov v Maďarsku (Slovenčinár, 2012, s. 23.), *Celoživotné vzdelávanie učiteľov pôsobiacich na školách s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku* (Slovenčinár, 2012, s. 27.), *Vyučovanie dejín a kultúry slovenského národa v Srbsku* (Slovenčinár, 2012, s. 50.), *Vyučovanie slovenského jazyka a kultúry v Slovenskom Komlóši* (Slovenčinár, 2013, s. 48.), *Slovenský svet v Bihore a v Salaji* (Slovenčinár, 2014, s. 31.) atď.

V časopise sa publikujú diskusné príspevky učiteľov: *Problémy vo vyučovaní slovenčiny vo Vojvodine* (Slovenčinár, 2008, s. 22.), *Úvaha o niektorých problémoch slovenského menšinového školstva vo Vojvodine* (Slovenčinár, 2010, s. 32.), *Aké moderné poslanie môže mať národnostná inštitúcia* (Slovenčinár, 2011, s. 15.), *Prečo mimoškolská činnosť na národnostnej škole?* (Slovenčinár, 2016, s. 53.), *Chcete nás poznať? Poznáte nás?* (Slovenčinár, 2016, s. 103.) atď.

V časopise sa i v tejto tretej fáze vývinu učiteľa naďalej venujú otázkam metodiky: *Moderné vyučovacie metódy a vyučovanie literatúry* (Slovenčinár, 2009, s. 47.), *Uplatnenie aktivít vo vyučovaní slovenčiny* (Slovenčinár, 2010, s. 16.), *Vyučovanie predmetu dejiny a tradície v Rumunsku pomocou nových vyučovacích metód* (Slovenčinár, 2010, s. 35.), *Príprava na vyučovaciu hodinu* (Slovenčinár, 2011, s. 62.), *Vyučovanie predmetu slovenská vzdelanosť v národnostných školách v Maďarsku* (Slovenčinár, 2012, s. 33.), *Vyučovanie dejín a kultúry slovenského národa v Srbsku* (Slovenčinár, 2012, s. 50.) atď., rozoberajú problematiku učebných osnov: *Osnovy a vyučovanie slovenského jazyka a literatúry v Rumunsku* (Slovenčinár, 2008, s. 19.), *Literatúra Márie Kotvášovej Jonášovej v učebných osnovách v Srbsku* (Slovenčinár, 2011, s. 37.), *Súčasná koncepcia vyučovania slovenského jazyka a literatúry* (Slovenčinár, 2014, s. 48.) atď., zamýšľajú sa nad problematikou mimoškolskej činnosti: *Zachovávanie a oživovanie slovenského kultúrneho dedičstva v mimovyučovacom procese ZŠ v Sarvaši* (Slovenčinár, 2014, s. 27.), *Upevňovanie identity prostredníctvom mimoškolskej činnosti budapeštianskej školy* (Slovenčinár, 2016, s. 73.), *Mimoškolské aktivity a národná identita* (Slovenčinár, 2016, s. 93.) atď.

Na stránkach metodického časopisu vychádzajú aj príspevky, ktoré informujú o školskej činnosti v širšom európskom rozsahu: *Mimoškolské aktivity a medzinárodná spolupráca našej školy so školami v Európe* (Slovenčinár, 2016, s. 99.), *Projekt Comenius v Slovenskej základnej škole v Sarvaši* (Slovenčinár, 2009, s. 24.).

Kolegovia pokladajú za veľmi dôležité zamyslieť sa nad problematikou vyučovania literatúry v menšinovom prostredí: *Naše kultúrne tradície, udalosti, osobnosti. Jozef Gregor Tajovský, Hana Gregorová* (Slovenčinár, 2010, s. 56.), *Umelecký prednes poézie a prózy* (Slovenčinár, 2013, s. 68.) atď.

V tretej fáze vývinu metodického časopisu sa pravidelne hlásia so svojimi štúdiami vysokoškolskí odborníci z dolnozemskeho priestoru i zo Slovenska a do značnej miery prispievajú k zvyšovaniu odbornej kvality Slovenčinára. Hlásia sa prácami ako: *Krátko k tradičnému a postmodernému literárnemu mysleniu* (Slovenčinár, 2010, s. 59.), *Ukončený a neukončený dej v minulosti* (Slovenčinár, 2011, s. 46.), *Dvojazyčnosť a vzdelávanie* (Slovenčinár, 2012, s. 54.), *Odkaz Eudovíta Štúra pre budúcnosť* (Slovenčinár, 2015, s. 29.), *Mimoškolské aktivity, etnicita a národnostná identita* (Slovenčinár, 2016, s. 43.), *Dve dimenzie minoritnej kultúry* (Slovenčinár, 2014, s. 75.), *Hranice kultúrnej identity dolnozemskejších Slovákov* (Slovenčinár, 2014, s. 64.), *Súčasná slovenská jazyková situácia v Maďarsku* (Slovenčinár, 2012, s. 62.) atď.

V roku 2012 Spoločnosť pre edukáciu a kultúru v Nadlaku (Rumunsko), Asociácia slovenských pedagógov (Srbsko) a Čabianska organizácia Slovákov (Maďarsko) v súčinnosti so Svetovým združením Slovákov v zahraničí spoločne založili Cenu Samuela Tešedíka. Každoročne sa udeľuje pri príležitosti Svetového dňa učiteľov za významnú pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí, za didakticko-metodickú prácu, za mimoriadnu voľnočasovú činnosť a za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí.

Slovenčinár na svojich stránkach pravidelne informuje o odovzdávaní Ceny Samuela Tešedíka a publikuje laudácie na vyznamenaných s cieľom predstaviť ocenených širokému okruhu učiteľov.

Najnovšie čísla Slovenčinára od roku 2008 už majú pozmenený formát, príspevky nie sú zoradené do tradičných rubriík, ale časopis aj naďalej pokračuje v tom duchu, v akom bol založený. Jednotlivé príspevky metodického časopisu sa viažu na témy: aktuálny, metodika, naše dejiny a kultúra.

V tejto tretej fáze svojho vývinu časopis má ustáleného vydavateľa. Je ním Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku. Časopis typograficky prešiel značným vývinom, ustálil sa jeho tlačiarenský formát. Finančne ho podporuje zo svojich grantov Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Vychádza v náklade 500 výtlačkov a rozširuje sa medzi učiteľmi predovšetkým v Maďarsku, Rumunsku a v Srbsku, ale dostáva sa aj do širšieho krajanského priestoru.

Niekoľko myšlienok na záver

Slovenčinár, metodický časopis, je spoločným výtvorom a neodkladným činom menšinových krajanských učiteľov, ktorí pracujú v rôznych národnostných inštitúciách dolnozemskeho priestoru. Jeho založenie sa viaže ku kolektívu békeščabianskeho Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a kolégia. Metodický časopis počas svojej existencie bol poznačený zmenami, ktoré nastali predovšetkým v slovenskom národnostnom školstve v Maďarsku a odrážajú sa v ňom aj tie javy, ktoré až po súčasnosť ovplyvňujú dynamiku jeho rozvoja, ale teraz už v širšom dolnozemskej kontexte.

Časopis diskutuje a sumarizuje, zároveň dokumentuje prácu pedagógov, informuje o modernizácii, o nových metódach a dobrých zvykoch, ktoré môžu prispievať k účinnejšiemu zachovávaní našich spoločných hodnôt.

Slovenčinár si počas svojej existencie postupne rozširoval tematiku a okruh prispievateľov. Venuje sa stále kľúčovým otázkam, ako je otázka výučby slovenského jazyka v menšinovom prostredí, otázka výučby regionálnej histórie a problematika pestovania slovenskej menšinovej identity.

Bibliografia

- Uhrinová Alžbeta: *Slovenské písomníctvo v Maďarsku po roku 1989. Bibliografia slovenských a dvojjazyčných publikácií*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku (VÚSM) 2017. 430 s.
- Uhrinová Alžbeta: *Súčasná slovenská jazyková situácia v Maďarsku*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, v spolupráci s Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku 2011. 158 s.
- Uhrinová Alžbeta: *Používanie slovenského jazyka v kruhu inteligencie v Békešskej Čabe. – A békéscsabai szlovák értelmiség anyanyelvhasználata*. Békešská Čaba: VÚSM 2004, 215 / 282 s.
- Uhrinová Alžbeta: *Príprava slovenských národnostných učiteľov v Békešskej Čabe. – A békéscsabai szlovák tanítóképzés története*. Békešská Čaba: VÚSM 2004, 235 s.
- Chlebnický Ján: Desať ročníkov metodického časopisu Slovenčinár – A Slovenčinár című módszertani folyóirat tíz évfolyama. In: *Používanie slovenského jazyka v Maďarsku. II*. Eds. A. Uhrinová – M. Žiláková. Békešská Čaba: VÚSM 2008, s. 42 – 81.
- Gyivicsán Anna: A szlovák kultúra intézményei Békéscsabán. In: *A nemzetiségi lét és kultúra dimenziói II*. Békéscsaba: (Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete) MSZKI 2003, s. 320 356.
- Tóth Alexander Ján: Používanie slovenského jazyka v školách – Szlovák nyelvhasználat az iskolákban. In: *Slovenský jazyk v Maďarsku – A szlovák nyelv Magyarországon I*. Eds. Alžbeta Uhrinová, Mária Žiláková. Békéscsaba: VÚSM 2008, s. 244 – 262.

10. výročie pôsobenia Združenia učiteliek materských škôl vo Vojvodine

Združenie učiteliek materských škôl, Sloveniek Vojvodiny, je odborová, nestranička, mimovládna a nezisková organizácia, ktorá združuje učiteľky materských škôl a odborníkov z oblasti predškolskej výchovy. Založená bola na ustanovujúcom zhromaždení v decembri roku 2007 ako združenie občanov so sídlom v Báčskom Petrovci v priestoroch Predškolskej ustanovizne Včielka.

Na vznik združenia nás podnietil neprajný postoj a znížený záujem vtedajšej spoločnosti a zriaďovateľa o predškolskú výchovu. Predškolská výchova nebola zaradená do oblasti vzdelávania. Metódy a postupy pedagogických činností uplatňované v predškolských zariadeniach neboli považované za dostatočne vzdelávajúce. Pociťujúc to ako nespravodlivosť, skupina učiteliek sa rozhodla zoskupiť a založiť svoje združenie.

Združenie odštartovalo svoju cestu a je tu plných 10 rokov.

Za nami je 10-ročná bohatá a zmysluplná činnosť, ktorá je zameraná na plnenie cieľov, ako sú:

- podpora predškolského vzdelávania a výchovy detí v materinskom jazyku;
- pestovanie jazyka, kultúry a tradícií Slovákov najmladšími generáciami;
- zasadzovanie sa za vytváranie podnetného a obsahovo bohatého prostredia pre pobyt detí v predškolských zariadeniach;
- vytváranie podmienok na sústavné zdokonaľovanie sa členiek združenia organizovaním odborných kurzov, seminárov, metodických stretnutí, študijných pobytov a návštev;
- spolupráca so združeniami s rovnakým zameraním v štáte i mimo neho a so združeniami všeobecne;

- podnecovanie členov, odborníkov, rodičov, predstaviteľov lokálnych samospráv, aby deťom venovali osobitnú pozornosť, zasadzovali sa o zdravé prostredie a ochraňovali deti pred negatívnymi vplyvmi.

Už samotné ciele hovoria o špecifickosti združenia a význame, ktoré plní, zvlášť pri pestovaní a zachovávaní slovenského jazyka a kultúry slovenskej menšiny vo Vojvodine.

Dnes združenie počíta viac ako 85 členiek, ktoré pôsobia v sedemnástich predškolských zariadeniach, v ktorých sa pedagogické činnosti uskutočňujú v slovenčine a dvojazyčne v kombinovaných triedach.

Činnosť združenia je financovaná výlučne cestou malých grantov, o ktoré sa uchádzame na Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí v Bratislave, v Pokrajinskom sekretariáte pre vzdelávanie, predpisy a národnostné menšiny - národnostné spoločenstvá, NRSNM a v lokálnej samospráve Báčsky Petrovec, za čo im pri tejto príležitosti srdečne ďakujem.

Myšlienka, ktorú často citujem a ktorá dáva zmysel združeniu a podčiarkuje jeho opodstatnenosť, znie: „Predškolské zariadenia sú tým základným fundamentom a predpokladom jestvovania aj vyšších stupňov školenia v slovenskom jazyku vo Vojvodine“, uvádza Dr. Zoroslav Spevák v texte *Materské školy vo Vojvodine s vyučovacou rečou slovenskou na konci roka 2006*, preto som tej mienky, že je potrebná náležitá a sústavná starostlivosť o ich kvalitu.

V tom smere pripravujeme a akreditujeme odborné stretnutia a semináre, oslovujeme špičkových lektorov a ponúkame členkám možnosť zdokonaľovať sa v slovenskej reči, zaobstarávame stručnú literatúru, príručky pre učiteľky, odborné časopisy, detské a rozprávkové knihy, čím stúpa aj náš odborný potenciál.

Predškolské zariadenia, kde sú triedy so slovenskou vyučovacou rečou, ešte pred siedmimi rokmi boli vybavené počítačovou technikou s prísľusenstvom vďaka projektu *Inovácia a modernizácia materských škôl vo Vojvodine*, ktorý bežal dva roky. O dva roky neskôrším schválením projektu *Dieťa a digitálny svet* Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí získala

Materská škola v Petrovci interaktívnu tabuľu a najmodernejšie digitálne didaktické pomôcky, ktorých zaradenie do pedagogických činností s deťmi predškolského veku prezentujeme pedagogickej verejnosti na všetkých stupňoch vzdelávania v domovskej krajine.

Našou odbornou úlohou je i spolupráca s rodinou, ktorá sa odzrkadľuje v organizovaní kultúrnych a voľnočasových aktivít. Cieľom je vytvárať prostredie pre zdieľanie spoločných chvíľ a ponúknuť širokú škálu aktivít pre deti, rodičov, starých rodičov, príbuzných a všeobecne ľudí, ktorí sa starajú o deti. Motivovať mladé rodiny, aby prišli s novými nápádmi, podať im pomocnú ruku pri zakladaní a pôsobení nielen vo formálnom vzdelávaní, ale aj v neformálnych skupinách, čo vidíme ako začiatočný stupienok v rozvíjaní a pestovaní ako materinského, tak aj otcovského slovenského jazyka.

Aktívnejším a kreatívnejším prístupom rodín k oživovaniu a zachovávaniu kultúry, vytváraním príležitostí rozprávať sa v slovenskom jazyku prispievame k upevňovaniu identity slovenskej menšiny u najmladších generácií detí.

Spolupráca s inštitúciami, ako sú NR, ASP, MSS, PU, ZŠ, knižnice, spolky a ostatné, podieľajúcimi sa na riešení úloh a otázok menšinovej predškolskej výchovy, prebieha od samého začiatku. Sme svedkami, že z roka na rok evidujeme pokles počtu detí a počtu tried v predškolských zariadeniach, ktorý je zapríčinený buď nízkou natalitou, alebo veľkými migráciami mladých ľudí za lepším životom, na čo, žiaľ, nemôžeme vplyvať.

No zmysluplný postoj a snaha vytvoriť u rodičov a potom u detí pozitívny vzťah k osvojovaniu si materinskej reči si žiada využívať všetky možnosti prostredia. A že vieme, ako na to, svedčí i spoločná práca na založení slovenskej triedy v predškolskej ustanovizni v Novom Sade.

Pre prostredia s malým počtom slovenského národného spoločenstva je napísaný Program práce na osvojovanie a pestovanie jazyka a kultúry slovenského národného spoločenstva s predškolskými deťmi, ktorý je vypracovaný na základe Pravidiel o druhu, spôsobe organizovania a financovania špeciálnych a špecializovaných programov a ostatných foriem činností, ktoré sa uskutočňujú v predškolských zariadeniach („Úradný list RS“, č. 26/13).

Na záver chcem povedať, že učiteľky pôsobiace v predškolských zariadeniach so slovenskou vyučovacou rečou vo Vojvodine naplno chápu dôležitosť a význam svojej práce v multikultúrnom prostredí. Aj vo chvíľach, keď zápasíme s rozličnými prekážkami, nezabúdame na poslanstvo, že: **„Učiteľ má v rukách moc, ktorá môže svet urobiť lepším a krajším.“**

Združenie sa aj naďalej bude snažiť svojou činnosťou aktivizovať čo najväčší počet ľudí, ktorým je práca s deťmi nie iba povolaním, ale i poslaním a ich cieľom sú škôlky plné šťastných detí a spokojných rodičov.

V septembri sme zaznamenali 10 rokov pôsobenia a pri tej príležitosti Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, Asociácia slovenských pedagógov a Združenie vychovávateľov (učiteliek materských škôl), osvetových pracovníkov Slovákov Vojvodiny za finančnej pomoci Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí usporiadali **1. ročník Seminára pre učiteľky materských škôl z Dolnej zeme**, na ktorom sa zúčastnili učiteľky z Maďarska, Rumunska a Srbska.

Prvý deň podujatia bol venovaný oslave 10. výročia založenia Združenia vychovávateľov (učiteliek materských škôl), osvetových pracovníkov Slovákov Vojvodiny. Na slávnostnom zhromaždení sa prihovorila koordinátorka Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny Svetlana Zolňanová, riaditeľka Predškolskej ustanovizne Včielka v Báčskom Petrovci Zuzana Pašićová privítala hostí na pôde materskej školy Včielka, predsedníčka združenia Božena Levárska podala správu o 10-ročnej činnosti združenia.

Na slávnostnom zhromaždení boli udelené ďakovné listy materským školám a predstaviteľom inštitúcií, s ktorými združenie spolupracuje.

Druhý deň seminára bol venovaný analýze stavu slovenčiny, potenciálu materských škôl na zachovaní a pestovaní slovenského jazyka a učiteľky zo všetkých troch štátov prezentovali prácu s deťmi.

Tešíme sa na ďalší Seminár pre učiteľky materských škôl z Dolnej zeme, dúfame, že o rok v inom štáte.

Slovenské školstvo v Chorvátsku v poslednom desaťročí

Úvod

Na prejav etnickej príslušnosti národnostnej menšiny vplývajú ekonomické, politické, geografické, demografické, legislatívne a iné okolnosti, v ktorých sa určitá menšina nachádza, ale aj správanie sa majority voči minorite.

Dlhodobé oddelenie príslušníkov národnostnej menšiny od jadra materinského národa sa odzrkadľuje na miere zachovania etnoidentifikačných elementov, hlavne etnickej príslušnosti, prejavov tradičnej kultúry a materinského jazyka.

Čo hovoria štatistiky súvisiace so slovenským materinským jazykom?

Údaje posledného sčítania obyvateľstva z roku 2011 ukazujú, že k slovenskej národnosti sa hlásilo 4.753 osôb, kým k slovenskému jazyku ako materinskému sa hlásilo 3.792 osôb¹. Uvedené údaje v otázke etnicity potvrdzujú etnomimikry ako jeden z negatívnych javov v rámci slovenskej komunity v daných priestoroch. Ďalším negatívnym javom v každom multinárodnom spoločenstve, a je to tak aj medzi Slovákmi v Chorvátsku, je asimilácia národnostných menšín a v rámci nej zvlášť jazyková asimilácia.

Ako predísť týmto negatívnym javom?

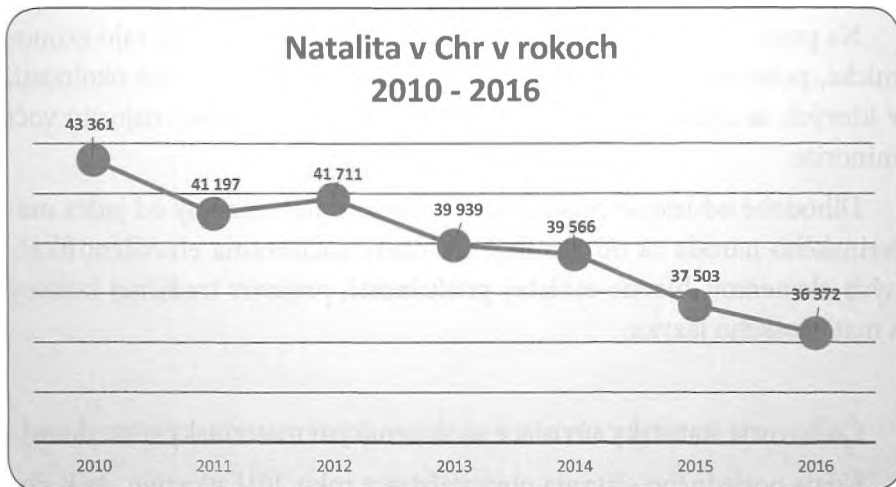
Jeden z mechanizmov posilňovania povedomia ako spôsobu uchovania etnickej identity je výučba materinského jazyka, prostredníctvom ktorého sa vplýva na vedomie príslušníkov a posilňuje puto k materskému etniku.

1 (Izvor: Popis stanovništva 1991.; <http://www.dzs.hr/>)

Základné štatistické údaje

Aký je súčasný stav slovenského školstva v Chorvátsku, čo hovoria čísla?

Graf 1.: Natalita v Chorvátsku v rokoch 2010 – 2016

(Zdroj: Sčítanie obyvateľstva v roku 1991., <http://www.dzs.hr/>)

Napriek nepriaznivej globálnej ekonomickej situácii, neustálym búrlivým udalostiam tejto časti Európy, negatívnej demografickej krivke (ak zohľadníme klesajúci trend natality a migráciu za prácou) evidujeme v poslednom desaťročí zvýšenú konzumáciu existujúcich legislatívnych možností zameraných na otázku vyučovania materinského jazyka národnostných menšín v rámci vzdelávania na základných a stredných školách.

V čom je pokrok evidentný?

Slovenský jazyk sa v školskom roku 2016/2017 vyučuje v 18 základných školách a 2 stredných školách. Základné školy, z čoho je päť obvodných, sa nachádzajú v mestách: Jakšić, Banova Jaruga a Međurić, Jelisavac, Soljani, Josipovac a Jurjevac, Našice a Markovac, Nova Bukovica a Miljevci, Ilok a Radoš, Lipovljani, Zdenci, Višnjevac, Osijek, a od roku 2016/2017 pribudli dve školy, v Bibine a Šibeniku.

Počet žiakov v základných školách, ktorí sa v roku 2016/2017 učili slovenčinu, bol 490. V tomto školskom roku 2017/2018 sa učí slovenčinu 467 žiakov.

Graf 2.: Počet žiakov na vyučovaní slovenského jazyka v základných školách v Chorvátsku a počet základných škôl, v ktorých sa slovenčina vyučuje

(Zdroj: Archív Slovenského kultúrneho centra Našice)

Okrem výučby v základných školách sa slovenský jazyk vyučuje aj na stredných školách, a to v Iloku a Požege (v Požege od roku 2013/2014). Počet žiakov na uvedených stredných školách v školskom roku 2016/2017 bol 75, v roku 2017/2018 je 79 študentov.

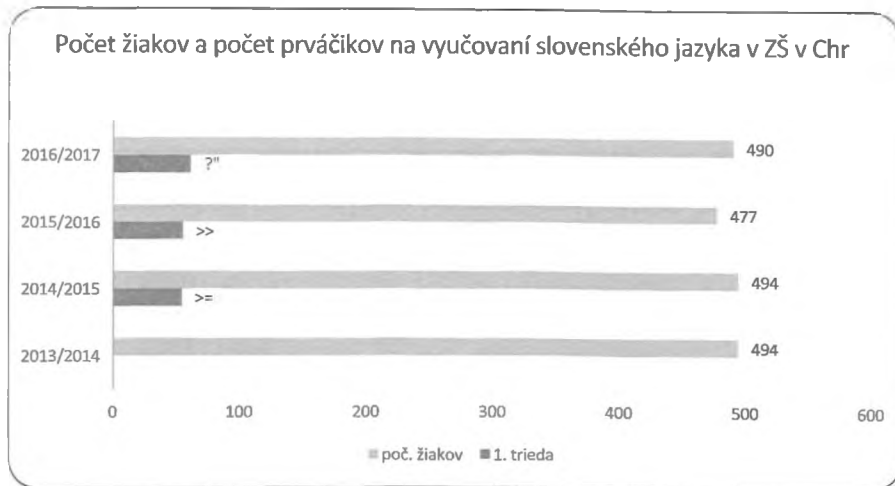
Graf 3.: Počet žiakov na vyučovaní slovenského jazyka na stredných školách v Chorvátsku a počet stredných škôl, v ktorých sa slovenčina vyučuje

(Zdroj: Archív Slovenského kultúrneho centra Našice)

Čo považujeme za dôležité, je, že počet žiakov, ktorí sa zapisujú na slovenčinu do prvého ročníka základných škôl neklesá (graf 4.), a to napriek negatívnej demografickej krivke a odšťahovaniu sa do zahraničia za prácou. Zásluhu na tom majú, bezpochyby, aj naši učitelia slovenčiny a ich úspešné pôsobenie v teréne.

Graf 4.: Počet žiakov a počet prváčikov na vyučovaní slovenského jazyka v základných školách v Chorvátsku

(Zdroj: Archív Slovenského kultúrneho centra Našice)

Výrazne sa v posledných rokoch zvýšil počet študentov vlády Slovenskej republiky a v roku 2017/2018 bolo pre krajanov z Chorvátska udeľovaných deväť štipendií (graf 5.).

Graf: Počet udelených štipendií vlády Slovenskej republiky podľa rokov

(Zdroj: Archív Slovenského kultúrneho centra Našice)

Donedávna slovenský jazyk v Chorvátsku učili aj nekvalifikovaní učitelia. Aj tu je evidentný pokrok, keďže v súčasnosti máme výlučne kvalifikovaných učiteľov slovenského jazyka. V základných a stredných školách v Chorvátsku pôsilo do tohto roku 9 učiteľov, v súčasnosti ich je 8. Vyslaných učiteľov zo Slovenska v základných a stredných školách nemáme.

Čo sa týka výučby slovenčiny na univerzitách, v Chorvátsku zatiaľ existuje možnosť študovať slovenský jazyk a literatúru na Filozofickej fakulte Univerzity v Záhrebe. Na univerzite sa slovenský jazyk začal prednášať ako výberový predmet od roku 1994/95 a od roku 1997/98 existuje ako samostatné štúdium, kde pôsobí vyslaný lektor zo Slovenska.

Namiesto záveru

Otázka je, čo podnikáme, aby sme zvýšili kvalitu a kvantitu používania slovenského jazyka ako materinskej reči.

Uvedomujeme si, že absencia predškolských „slovenských“ zariadení, ktoré v súčasnosti nemáme, je veľkým nedostatkom. Posledné roky sme úsilie usmernili na riešenie tejto otázky. Dosiahli sme to, že 24. augusta tohto roku Vláda CHR prijala uznesenie Operačného programu pre národnostné menšiny pre obdobie 2017 – 2020, v ktorom je do konca roka 2018 v pláne výstavba materskej škôlky v Jelisavci.

Na Filozofickej fakulte Univerzity J. J. Strossmayera v Osijeku v období 1997/98 až 2005/06 v rámci štúdia kroatistiky bolo možné slovenský jazyk študovať ako výberový predmet. Odchodom vtedajšej profesorky do dôchodku a po prechode na bolonský systém zanikla výučba slovenčiny na osjeckej fakulte. Odvtedy sa uskutočnili dve stretnutia na rektoráte v Osijeku – koncom roku 2014 a 28. apríla 2015 – s cieľom vyriešiť tento problém. Požiadavka na vyučovanie slovenského jazyka bola zo strany rektora privítaná a pri realizácii požiadavky bude nápomocná aj skutočnosť, že minister MŠVVaŠ SR Juraj Draxler a minister VVaŠ CHR Vedran Mornar podpísali Program spolupráce medzi rezortmi školstva Slovenska a Chorvátska na roky 2014 – 2017. V tomto roku sme oslovili ministerstvo a najnovšie aj ministerku JUDr. Mgr. Martinu Lubyovú, PhD., aby v Programe spolupráce medzi rezortmi školstva Slovenska a Chorvátska na roky 2018 – 2021 bol zakotvený návrh oživiť vyučovanie slovenského jazyka na osjeckej univerzite.

Práve prezentované údaje predstavujú len útržok z komplexného korpusu pedagogickej činnosti a sprostredkované sú s cieľom poukázať na pokrok.

O Slovákoch aj v učebniciach dejepisu

Na základných a stredných školách v Srbsku, kde vyučovanie prebieha po slovensky, majú žiaci slovenskej národnosti na hodinách dejepisu právo na vyučovanie vlastných národných dejín. Okrem stanovených obsahov zo strany štátu, ktoré musia absolvovať a zvládnuť podľa stanovených štandardov, vyučuje sa aj 30 % národných dejín. Pre potreby tohto vyučovania boli vypracované učebné osnovy pre 5. až 8. ročník základnej školy, 1. až 4. ročník gymnázia a pre stredné odborné školy pod názvom **Z dejín Slovákov**. Napísané učebné osnovy pre gymnázia a stredné odborné školy nadväzujú na učivo pre základné školy. Pri tvorbe učebných osnov bolo prihliadané na učivo, ktoré preberajú žiaci v našej materskej krajine tak, aby sa obsahovo spracovali podobné témy. Tento aspekt je dôležitý aj z toho hľadiska, že mnohí žiaci pokračujú v štúdiu na Slovensku. Bez problémov sú potom schopní zapojiť sa do vyučovacieho procesu v školách na Slovensku. Tiež bolo podľa štátnych predpisov Srbska prihliadané na koncepciu srbských štátnych osnov z dejepisu a dobové rozpätie v jednotlivých ročníkoch.

V jednotlivých ročníkoch sa preberá nasledovné učivo:

- 5. ročník – pravek a starovek na území Slovenska
- 6. ročník – 5. až 16. storočie na území dnešného Slovenska
- 7. ročník – 16. storočie – koniec 19. storočia
- 8. ročník – 20. storočie po súčasné dianie

Učebné osnovy pre stredné školy nadväzujú na základné školy tak, že učivo je obsahovo náročnejšie.

Podľa nových učebných osnov bol v tomto roku vypracovaný nový dodatok k učebnici dejepisu pre 6. ročník základnej školy. Učebné osnovy zahŕňajú obdobie od príchodu Slovanov na územie dnešného Slovenska na začiatku stredoveku až po moháčsku bitku a koniec stredoveku na území Slovenska.

- Učebné osnovy:
Osídľovanie Slovanov v priestore dnešného Slovenska, Samova ríša, Nitrianske kniežatstvo – prvý štát našich predkov, Veľkomoravská ríša, Šírenie kresťanstva a veľkomoravské písomníctvo, spoločnosť a hospodárstvo Veľkomoravskej ríše.
- Slováci v Uhorsku (Začlenenie dnešného územia Slovenska do Uhorska, Nitrianske údelné vojvodstvo, Panovanie posledných Arpádovcov – Ondrej II., Tatársky vpád, Vzrast moci veľmožov – Matúš Čák Trenčiansky), Slováci v Uhorsku počas panovania dynastie Anjouovcov a Jagelovcov (Boje o uhorský trón, Panovanie Žigmunda Luxemburského, Mateja Korvína, Povstanie Juraja Dóžu a začiatok poddanstva, Moháčska katastrofa).
- Stredoveké hospodárstvo a kultúra na území dnešného Slovenska (Vznik miest, rozvoj baníctva a remeselníctva – banské mestá a bannícke povstanie, Veda, umenie a literatúra, Academia Istropolitana – prvá univerzita na území dnešného Slovenska), Stredoveké kultúrne pamiatky: hrady a zámky, mestské radnice, kostoly.

Dodatok z tejto oblasti vekovo primeraným spôsobom podáva žiakom učivo podľa navrhnutých tém. V rámci dodatku sa nachádzajú ukážky z historických prameňov:

Udelenie privilégia žilinským Slovákom z roku 1381: „... naši slovenskí mešťania a hostia zo Žiliny sa nám veľmi sťažovali, že podľa starého zvyku a výsady bývali za prisázných mešťanov a do mestskej rady volení, ustanovení v rovnakom počte Slováci a Nemci, teraz ale Nemci nechcú pripustiť zvolenie. Slovákov za prisázných mešťanov a do (mestskej) rady. Pretože (Slováci) v Žiline a v celej okolitej provincii sú početnejší ako nemeckí mešťania a hostia..., spolu s našimi barónmi sme rozhodli, aby sa spomedzi slovenských a nemeckých mešťanov a hostí volili a ustanovovali vždy v rovnakom počte prisázní prisediaci a aby sa spomínaným slovenským mešťanom a hostom dovoľovalo stať sa členmi mestskej rady.“

Tiež je tu slovník neznámych pojmov (*župa – väčšia územná administratívna jednotka, župan – správca župy, bula – obojstranná kovová pečať; v prenesenom význame listina vydaná panovníkom spečatená kovovou pečaťou*), doplnovačka a otázky na zopakovanie učiva (*Kde sa nachádzala pravlasť Slovanov? Ktorými smermi sa sťahovali Slovania z pravlasti?*)

Na konci dodatku sa podľa koncepcie knihy nachádza časť pod názvom **Pre zvedavých**. V tejto časti sú uvedené dodatočné texty a zaujímavosti zo života našich predkov.

Ako žili Moravania....

Arabský cestovateľ Ibn Rusta písal o živote veľkomoravských Slovienov v 10. storočí takto:

„Svojho vládcu nazývajú *subadžom* (županom), sú mu poslušní. Sídlo vládcu je v prostriedku slovanského územia. Najvznešenejší je ten, ktorému prislúcha titul knieža, a volajú ho *Swjatubulk* (Svätopluk). Má väčšiu moc než *subadž*, ktorý je jeho zástupcom. Tento panovník má aj kone. Jeho jedlo sa zhotovuje z mlieka. Má dobré, mocné a drahocenné brnenie. Mesto, v ktorom sídli, nazýva sa *Džirwáb* (Džarádust). V každom mesiaci sú vyhradené tri dni na trhy, kde predávajú a kupujú.“

Medzi najzaujímavejšie hrady na Slovensku môžeme nepochybne zaradiť *Spišský hrad*, zapísaný v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Ide pravdepodobne o najväčší hradný komplex v strednej Európe. História hradu sa spája s rodmi Zápoľskovcov, Thurzovcov a Čákovcov. Miestna legenda hovorí o krásnej Hedvige, sestre pána hradu, ktorá kvôli nesplneniu svojho sľubu bola štátá. Aj dnes sa prechádza po hradbách Spišského hradu so zväzkom kľúčov od neho. *Spišský hrad* je hradná zrúcanina a vypína sa nad mestom Spišské Podhradie.

Dodatok je obohatený mapami a ilustráciami, ktoré dopĺňajú učivo.

Pre 3. ročník základnej školy na základe nových učebných osnov bol napísaný nový dodatok, ktorý zahŕňa tradičný spôsob života vojvodinských Slovákov, zvyky a obyčaje a nadväzuje na dodatky z prvého a druhého ročníka rovnomenného predmetu. Na úvod sú predstavení Slováci prostredníctvom mapy, ktorá zobrazuje slovenské dediny a o každej je napísaná charakteristika:

Kulpín – dedinka s krásnym kaštieľom, v ktorom dnes sídli poľnohospodárske múzeum.

Hložany – dedinka slovenského folklóru a tradičnej slovenskej kuchyne.

*Aradáč – dedinka jedinečných hudobníčok – meškárook, na jar plná bo-
cianov*

Prostredníctvom učebného textu sa žiaci vydajú na cestu do minulosti a zoznámia sa s krásnym dedičstvom, ktoré nám zanechali naši predkovia: ako je nárečie, ľudové piesne, rozprávky, kroje, tance, príslovia, porekadlá, skvosty ľudového staviteľstva (domy a kostoly), zvyky a obyčaje, ľudové remeslá, tradičné jedlá. Naučia sa tak o stavaní májov, priadkach, páračkách, svadbe, krstinách, remeslách a škole v minulosti. Aj tento dodatok je bohato ilustrovaný a sú k nemu vypracované zaujímavé úlohy.

V oboch dodatkoch je ponechaná možnosť na kreativitu a schopnosti učiteľa, aby každú hodinu koncipoval podľa vlastných žiakov.

Úlohy

- Ku každej téme sú napísané aj zaujímavé úlohy:
- Napísať obľúbený recept, vylúštiť osemšmerovku, tajničku, navštíviť a opísať nejakého remeselníka, uplietť venček z púpavy, zahrať sa na detskú svadbu či zorganizovať v zime priadky. Vyrobiť pletený košík z papiera podľa návodu.

Pedagogicko-odborný kontrolný a hodnotiaci systém aktérov výchovno-vzdelávacieho procesu

Legislatívne východiská

Zavedenie vonkajšej kontroly a hodnotenia výchovno-vzdelávacích inštitúcií na základe jednotných kritérií predpisuje CXC zákon o národnom verejnom školstve z roku 2011¹.

Ciele, prostriedky a úlohy aktérov obsahuje nariadenie Ministerstva ľudských zdrojov č. 20/2012 o fungovaní a používaní názvov výchovno-vzdelávacích inštitúcií.²

Kontrolný a hodnotiaci systém pre pedagógov a riaditeľov inštitúcií bol vypracovaný v školskom roku 2012/2013 skupinou expertov Ministerstva ľudských zdrojov.

V roku 2015 boli vytvorené aj jednotné štandardy sebahodnotenia, ktoré sú tesne späté s vonkajšou kontrolou. Ohľadom zmien právnych predpisov a na základe skúseností kontrol uskutočnených v školskom roku 2015/2016 sa modifikovali štandardy i príručky, ktoré obsahujú podrobný opis kontrolného a hodnotiaceho systému a procesu.

Vo svojom príspevku vám podávam stručný prehľad kontrolného a hodnotiaceho systému na základe Príručky celokrajinskej inšpekcie pre základné školy³.

-
- 1 2011 . évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. Magyar Közlöny 2011. 162. szám
 - 2 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet. a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról. Magyar Közlöny 2012. 115. szám
 - 3 Országos tanfelügyelet. Kézikönyv általános iskolák számára. Oktatási Hivatal, 2016. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/kiadvanyok/PSZE_altisk_kezikonyv_0130.pdf

Ciele kontroly

Podľa paragrafu 87 odsek 3 zákona o národnom verejnom školstve „cieľom celokrajinskej pedagogickej odbornej kontroly je kontrola práce pedagógov na základe jednotných štandardov kontroly a hodnotenia v záujme zvýšenia kvality“.

Hlavným cieľom zavedenia modelu vonkajšej kontroly a hodnotenia je podpora profesionálneho vývoja výchovno-vzdelávacích inštitúcií, aby výsledky dosiahnuté na základe verejných štandardov poukázali na špecifiká danej inštitúcie, upevňovali kvalitnú pedagogickú prácu, aby uľahčili prístup k príkladnej práci, ako i k dosiahnutým výsledkom.

Základné princípy inšpekcie

Inšpekcia sa vykonáva podľa typu inštitúcií na základe jednotných kritérií, pričom celý proces charakterizujú jednotné a verejnosti prístupné metódy.

Určenie štandardov ovplyvňovalo plnenie všeobecných kritérií pedagogických vedných disciplín, Národných učebných osnov a pedagogických programov samotných inštitúcií.

Za plánovanie a organizovanie pedagogicko-odbornej kontroly a hodnotenia je zodpovedný Školský úrad, ktorý do 20. júla daného roka zostaví harmonogram kontrol na nasledujúci kalendárny rok. Plán treba vypracovať tak, aby počas päťročného cyklu prišiel rad na každého pedagóga pôsobiaceho v materskom výchovno-vzdelávacom systéme.

Inšpekcia sa zameriava na pedagóga, na riaditeľa alebo na výchovno-vzdelávaciú inštitúciu.

Kontrolný a hodnotiaci proces vykonávajú Školským úradom poverení experti, ktorí absolvovali 2 x 30-hodinové doškoloňovanie Školského úradu a disponujú certifikátom „Expert inšpekcie“, sú zaradení do kategó-

rie „Majster pedagóg“ a ich meno je uvedené na celokrajinskom zozname expertov v oblasti kvalifikácie a odbornej kontroly pedagógov. V prípade pedagogicko-odbornej kontroly pedagóga vykonávajú prácu dvaja experti, ktorí musia mať rovnaké alebo vyššie vzdelanie ako osoba vyznačená na kontrolu. Okrem toho musia mať minimálne päťročnú prax v rovnakom type výchovno-vzdelávacej inštitúcie, v akej pracuje daný pedagóg.

V prípade pedagogicko-odbornej kontroly riaditeľa/riaditeľky je potrebná tiež päťročná prax, pričom aspoň jeden z expertov musí mať skúsenosť s vedením takého typu výchovno-vzdelávacej inštitúcie, v akej bude pôsobiť ako expert.

Ak sa kontroluje výchovno-vzdelávacia inštitúcia, sú vyslaní traja až piati experti, ktorí musia disponovať tiež päťročnou odbornou praxou a musia vyhovieť aj iným špeciálnym požiadavkám: napr. v prípade národnostných inštitúcií musia ovládať jazyk danej národnosti. Školský úrad vymenuje vedúceho experta inšpekcie, ktorý má za úlohu vykonať administratívne úkony spojené s celým procesom a je zodpovedný za organizovanie pedagogicko-odbornej kontroly.

Inšpekcia nadväzuje na výsledky sebahodnotenia.

Proces pedagogicko-odbornej kontroly

Proces pedagogicko-odbornej kontroly prebieha podľa predpisov uvedených v Príručke inšpekcie, prístupnej každému aktérovi pedagogicko-odbornej kontroly, a je koordinovaný vedúcim expertom na základe dohodnutého harmonogramu.

Predpríprava expertov pozostáva z analýzy portfólia, t. j. dokumentov nahratých na webovú stránku Školského úradu, z ktorých získajú experti informácie o činnosti a o tom, ako plnia kontrolovanú požiadavku ustanovenú vo vlastnom systéme očakávaní. Medzi dokumentmi sú bez nároku na úplnosť napr. tematický plán, plán vyučovacej hodiny, pedagogický program, štatút inštitúcie, pracovné plány inštitúcie, súbeh na miesto riaditeľa atď.

Kontrola v samotnej inštitúcii prebieha v deň návštevy expertov, ktorí majú právo na mieste tiež analyzovať vybrané dokumenty, na základe ktorých môžu posúdiť pedagogicko-odbornú prácu ešte lepšie. Môže to byť napr. triedna kniha, zošity žiakov/študentov atď.

V prípade kontroly pedagóga sa zúčastnia i na dvoch vyučovacích hodinách. Robia tiež interview s pedagógom, s vedúcim pedagóga, v prípade kontroly riaditeľa aj so zamestnávateľom i s rodičmi. Ak sa kontroluje inštitúcia, treba tiež zmapovať prostredie a vybavenie, k čomu je potrebná aj obhliadka inštitúcie.

Oblasti kontroly

Štandardy, ku ktorým je pridelených niekoľko indikátorov, sa zameriavajú na nasledujúce oblasti⁴:

I. Pedagóg

1. Metodická pripravenosť pedagóga
2. Plánovanie pedagogických procesov a sebareflexie nadväzujúce na ich realizáciu
3. Podpora sebarozvoja
4. Rozvoj osobnosti žiaka/študenta: uplatňovanie osobitných prístupov, metodická pripravenosť v prospech úspešnej výchovy sociálne znevýhodnených žiakov a žiakov so špecifickými poruchami učenia alebo správania
5. Pomoc a rozvoj žiackych skupín a komunít, vytváranie rovnakých šanci, otvorenosť voči kultúrno-spoločenskej rôznorodosti, integračná činnosť a úlohy triedneho učiteľa
6. Nepretržité hodnotenie a analýza pedagogického procesu a rozvoj osobnosti žiakov/študentov
7. Komunikácia, odborná spolupráca, riešenie problémov

4 www.oktatas.hu/kiadvanyok

II. Vedúci (riaditeľ/-ka)

1. Strategické vedenie a operatívne usmerňovanie učenia a vyučovania
2. Strategické vedenie a operatívne usmerňovanie zmien
3. Strategické vedenie a operatívne usmerňovanie seba samého/seba samej
4. Strategické vedenie a operatívne usmerňovanie iných
5. Strategické vedenie a operatívne usmerňovanie inštitúcie

III. Inštitúcia

1. Pedagogické procesy
2. Rozvoj osobnosti žiaka a vytváranie žiackych skupín
3. Výsledky
4. Vnútorne vzťahy, spolupráca
5. Vonkajšie vzťahy inštitúcie
6. Podmienky pedagogickej práce
7. Vyhovenie požiadavkám zachyteným v dokumentoch regulujúcich učebné osnovy vydaných vládou a ministrom ľudských zdrojov

Ukončenie inšpekcie

Pedagogicko-odborná kontrola zo strany expertov sa končí protokolom a súhrnným hodnotením, v ktorom na základe jednotlivých oblastí vyzdvihnú silné stránky a tie kompetencie kontrolovanej osoby alebo inštitúcie, ktoré sa dajú ďalej rozvíjať.

Vedúci inšpektor po dohode s ďalším členom/ďalšími členmi výboru najneskôr do 15. dňa po kontrole musí nahrať súhrnné hodnotenie na webovú stránku Školského úradu.

Kontrolovaný má v tom istom časovom intervale možnosť vyhodnotiť prácu expertov vyplnením dotazníka.

Zo strany kontrolovaných sa inšpekcia končí vypracovaním vývojového plánu na ďalších 5 rokov, ktorý sa má uskutočniť do ďalšej pedagogicko-odbornej kontroly.

Záver

Na záver môžeme konštatovať, že kontrolný a hodnotiaci systém pre členov výchovno-vzdelávacieho procesu vypracovaný na základe jednotných a verejných kritérií, podobne ako aj v iných štátoch Európskej únie, môže prispieť k zvýšeniu kvality, efektivity a výsledkov pedagogickej práce vykonávanej na vysokej úrovni.

Použitá literatura:

Országos tanfelügyelet. Kézikönyv általános iskolák számára. Oktatási Hivatal, 2016. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/kiadvanyok/PSZE_altisk_kezikonyv_0130.pdf

Genealógia - rodokmene a ich vplyv na pestovanie národného povedomia žiakov základnej školy

Čo je to genealógia?

- Genealógia sa najľahšie dá definovať ako štúdium alebo pátranie po rodinnej histórii.
- Žiaci si možno povedia: Prečo by som mal svoj drahocenný čas strácať tým, že budem zisťovať detaily o živote dnes už mŕtvych ľudí? Odpoveďí je mnoho. A sú pomerne jednoduché. Nieкто chce zistiť, kto vlastne je. Nieкто dúfa, že medzi predkami nájde šľachtica, statočného rytiera... A nieкто jednoducho podľahne túžbe spoznať rodinné príbehy. Genealógia ich dovedie k zisteniam, ktoré mali byť navždy zabudnuté. Je možné, a dokonca pravdepodobné, že zistia veci, ktoré by najradšej nikdy nevedeli. Odhalia poetické, ale aj temné príbehy.

Ciele

1. Cieľom projektu je podnietiť záujem žiakov o svoju minulosť, prítomnosť a cez ne i budúcnosť.
2. Cieľom je prebudiť hrdosť na seba, svojich predkov, svoju rodinu, svoj národ a svoju krajinu i jazykovú identitu v spojenej Európskej únii.
3. Sprievodným cieľom je zlepšiť a skvalitniť medziludské vzťahy v rodinách, predovšetkým medzi deťmi, rodičmi a starými rodičmi, zvýšiť mieru vzájomnej tolerancie.
4. V slovenských školách v zahraničí je najdôležitejším cieľom pestovanie a pozdvihovanie národného povedomia, nacionálnej identity a pocitu spolupatričnosti k slovenskému národu.

Námety na prácu

- Kde žijem? (opis dediny, mesta, kraja, jeho zvláštnosti, fotografie, kresby, história)
- Ja a moji najbližší/ Kto som? (literárne spracovaný životopis a fotografie či elektronické záznamy)
- Kto sú moji najbližší? (životopisy mamy, otca, súrodencov, starých rodičov, prastarých rodičov, iných blízkych ľudí, fotografie)
- Najvýznamnejšie osobnosti v našej rodine (osudy týchto ľudí)
- Povolania v našej rodine (opis povolání, ktoré členovia rodiny robili či robia, najvýznamnejšie úspechy, ocenenia)
- Aké zvyky si pestovali a pestujú členovia našej rodiny
- Vyznamenania v našej rodine (kto a za čo bol v rodine ocenený, akým spôsobom, kde a o kom písala tlač, hovorilo sa v rozhlase, televízii)
- Rodokmeň mojej rodiny

Forma – tvar rodokmeňu

- Moderná doba umožňuje vytváranie vynikajúcich prác za pomoci počítačovej techniky, PPT, PREZIO, ...
- Sú aj takí žiaci, ktorí spracúvajú rodokmeň vo forme komiksu alebo používajú netradičné materiály a techniky, ako napríklad dekupáž
- Aj klasický rodokmeň na papieri

Úloha pedagóga historika

- Mentor, ktorý dáva pokyny a poskytuje pomoc
- Koordinuje spoluprácu medzi kolegami a žiakom/ výtvarná kultúra, informatika, slovenský jazyk

Rezultát

- Rodinná história
- Vplyv na rodinu – spoločná práca
- Používanie IKT technológií v pravom smere
- Multidisciplinárnosť
- Rozvoj povedomia a spolupatričnosti k slovenskému národu

Netradičná slovenčina

Vieme, že učenie je zložitý a cieľavedomý proces, v ktorom žiak premieňa informácie na vedomosti, zručnosti a návyky. Učenie je zámerné a systematické a nemalo by byť ťažkopádne, a preto by mal učiteľ okrem klasických metód vyučovania v praxi využívať aj iné koncepcie vyučovacieho procesu. Úloha učiteľa a štýl jeho práce so žiakmi pri ich uplatňovaní zohráva najdôležitejšiu úlohu. Vhodnou kombináciou môže učiteľ pomôcť žiakom ľahšie si osvojiť učivo alebo zopakovať ho tak, aby mal žiak pocit, že je do učenia priamo zapojený a je viac motivovaný.

Hravých metód je veľa a veľmi známou hravou formou, prostredníctvom ktorej môžeme so žiakmi opakovať učivo, je aj kvíz. Keď sa učivo neopakuje a neupevňuje, dochádza k zabúdaniu.

Kvíz sa dá urobiť rozličnými spôsobmi.

Ukážka číslo 1

V triede si môžeme podľa počtu žiakov vytvoriť ľubovoľné množstvo súťažiacich. Žiakov vždy usporiadam do skupín hneď na začiatku hodiny (aby nedochádzalo k časovým stratám a vyrušovaniu hodiny). V ukážke číslo 1 som žiakov rozdelila podľa kľúčových slov (pekný, cudzí, otcov, matkin, páví, najusilovnejší). Túto aktivitu som využila na úvod hodiny ako motivačné a doplnujúce cvičenie na upevnenie už spracovaného učiva o prídavných menách. Na hodine sme spracovali stupňovanie prídavných mien. Žiaci mali ponúknuté štyri možnosti, ale správna bola len jedna. Zdvihnutím pripravených kartičiek (možnosť a, b, c alebo d) mali dať správnu odpoveď. Bod získala najrýchlejšia skupina.

Kvíz mal i kladné, i záporné stránky.

Kladné stránky: žiaci sú sústredení, kvíz podporuje sebadôveru žiakov, rozvíja sebakontrolu.

Záporné stránky: niektorí žiaci zostávajú pasívni, keďže pracujú v skupinách, riadené opakovanie učiva nevyhovuje každému žiakovi, niektorí sú len pomalší.

Ukážka číslo 2

Pravopis – písanie i, í, y, ý po obojakých spoluhláskach - opakovanie

Základným predpokladom správneho písania i, í, y, ý po obojakých spoluhláskach je pochopiť význam každého slova. Význam niektorých slov žiaci nepoznajú, a preto vedľa ponúknutých odpovedí sú i fotografie, ktoré im pomáhajú upevniť učivo. Každý žiak má dve kartičky rozdielnej farby, aby mi bolo ľahšie preveriť správnosť ich odpovedí. Na môj povel všetci žiaci naraz dvíhajú kartičku so správnou možnosťou.

Kladné stránky: všetci žiaci účinkujú, sebahodnotenie.

Záporné stránky: žiaci si za správnu odpoveď dávajú bod, a nie všetci sú úprimní.

Ukážka číslo 3

Žiaci pracujú v skupinách. Môžu si zvoliť oblasť a otázky s určitým počtom bodov. Každý žiak zo skupiny odpovedá na zvolenú otázku. Ostatní členovia zo skupiny mu nesmú pomáhať. Všetky skupiny musia byť pozorné, lebo ak žiak nevie odpoveď, pokračuje ďalšia skupina. Týmto spôsobom som sa chcela vyhnúť pasivite niektorých žiakov a pribrzdiť žiakov, ktorí chcú byť vždy vo všetkom prví.

Kladné stránky: udržuje pozornosť žiakov, sebakontrolu, zodpovednosť, učia sa zvládnuť emócie.

Záporné stránky: môže sa prejaviť až nezdravé súperenie a ctižiadosť niektorých skupín.

Ukážka číslo 4

Na základe scenára, ktorý si žiaci samostatne napíšu, si pripravlia a skompletizujú vlastný krátky film. Pracujú v skupinách, podľa vlastného výberu sú scenáristami, režisérmi, hercami, kameramanmi. Žiaci svoj film prezentujú svojim spolužiakom, ktorí ho i hodnotia. Pochvália, čo sa im páčilo, navrhujú, ako by to mohlo byť lepšie. Žiakom sa táto aktivita veľmi páči.

Netradičných metód je veľmi veľa. Treba len skúšať, ktoré z nich použijú na dosiahnutie cieľa. A nevzdávať sa!

Použitá literatúra:

www.google.sk

Projektové vyučovanie frazeológie interkultúrnou konfrontáciou (slovensko-rumunský aspekt)

Úvod

Jedno arabské príslovie hovorí, že „sila človeka tkvie v jeho inteligencii a jazyku“. Pokiaľ sa zamýšľame nad tým, čo robí človeka človekom, tak jednoznačne dospejeme k záveru, že je to jazyk. Z uvedeného vyplýva, že jazyk ako prostriedok komunikácie je aj médiom socializácie a interpersonálneho nažívania. Zároveň je jazyk aj atribútom kultúry a nositeľom kultúrnych reálií. V neposlednom rade aj pamäťou ľudstva a jeho múdrosti, ktorá sa odráža predovšetkým vo frazeologických jednotkách. Tie predstavujú špecifickú oblasť jazyka a ich ovládanie je svedectvom o samotnej kultúre jazykového prejavu používateľa daného jazyka.

V každom prirodzenom jazyku predstavuje frazeológia špecifickú oblasť, ktorá tvorí cenné kultúrne dedičstvo pre daný národ a niekedy aj inšpiračný jazykový zdroj pre ostatné (nielen susedné) národy. Vďaka miere a stupňu ovládania frazeológie možno zhodnotiť úroveň poznania nielen cudzieho, ale aj materinského jazyka. Práve dobrou znalosťou frazeologických jednotiek si uvedomíme ich špecifickú úlohu v spoločenskej komunikácii a ich prítomnosť v ústnom alebo písomnom prejave používateľa jazyka, odrzkadluje úroveň jeho jazykovej kultúry. Hlavným cieľom tohto komunikátu je poukázať na dôležitosť vyučovania frazeológie na hodinách slovenského jazyka, oboznámenie frekventantov hodín slovenčiny s frazeologickými jednotkami slovenského jazyka konfrontačným prístupom, prameniácim v rumunskom jazyku a kultúre. Sekundárnym cieľom komunikátu je zodpovedať otázku, či je projektové vyučovanie ako moderná edukačná metóda efektívne aj v podmienkach vyučovania slovenského jazyka a kultúry pre najmladšiu generáciu slovenskej menšiny v Rumunsku.

1. Konceptuálny rámec problematiky

Koniec osemdesiatych rokov a obdobie deväťdesiatych rokov bolo významným obdobím rozvoja praxe v edukačnom procese cudzích, a predovšetkým materinských jazykov. Moderné teórie vyučovania, ktoré vznikali v tomto období, vychádzajú z „poznatkov kognície, kognitívnej psychológie, sociolingvistických disciplín, psycholingvistiky, pragmatiky, teórie rečových aktov, teórie komunikácie, lingvistiky textu a zo štruktúrneho opisu jazykových rovín“ (Kováčová, 2011, s 15). V súčasnosti sa čoraz viac apeluje na interdisciplinárne vyučovanie slovenčiny s využívaním aktivizujúcich metód, ktoré spočívajú v „aktivizovaní kognitívnych procesov a rozumových operácií žiaka ako učiaceho sa subjektu“ (Kováčová, 2011, s 105).

Vysoké postavenie v takejto forme edukačného procesu má aj zážitkové vyučovanie, hlásajúce zapájanie žiakov do procesu učenia sa tak na fyzickej, ako aj na emocionálnej a kognitívnej úrovni. Zážitkové vyučovanie predstavuje „dynamickú formu výučby, pretože na vyučovacom procese sa aktívne podieľajú všetci žiaci. V porovnaní s tradičným spôsobom výučby preferovanom v našom školstve, pre ktoré je typické statické a pasívne získavanie, lepšie povedané, sprostredkované preberanie nových poznatkov a informácií, je učenie zážitkom zaujímavejšie, pútavejšie, akčnejšie a v konečnom dôsledku omnoho účinnejšie. Efekt výučby je priamoúmerný intenzite zážitku na vyučovacej hodine. Čím intenzívnejšie žiak prežíva konkrétny zážitok, tým lepšie si nové učivo zapamätá a výsledok je efektívnejší“ (Garančovská, 2013, s 186).

Vychádzajúc z uvedeného si môžeme byť istí myšlienkou, že takáto, prípadne obdobná, forma vyučovania slovenčiny ako cudzieho jazyka by bola nanajvýš vítaná. Obdobná metóda z celkového počtu aktivizujúcich metód vyučovania, ktorá podporuje zážitkovosť a aktívne zapájanie sa do vyučovacieho procesu, je projektová metóda - projektové vyučovanie

1.1 Projektové vyučovanie

Projektové vyučovanie je v odbornej literatúre definované rôzne. S ním je v úzkom prepojení aj projektová metóda, v ktorej sú „žiaci vedení k samostatnému spracovaniu určitých projektov a získavajú skúsenosti praktickou činnosťou a experimentovaním... Projekty môžu mať formu integrovaných tém, praktických problémov zo života alebo praktických činností vedúcich k vytvoreniu nejakého výrobku, výtvarného či slovného produktu“ (Průcha – Walterová – Mareš, 2001, s 184). Projektové vyučovanie je komplexná metóda, ktorá „žiakom umožňuje dotýkať sa reality, prežívať nové roly, riešiť problémy, prepájať a uplatňovať získané poznatky viacerých odborov pri zmysluplnej a užitočnej práci. Dáva im príležitosť seberealizácie, motivuje ich k samostatnej práci a objavovaniu, tímovej spolupráci a komunikácii. Vedie ich k tomu, aby premýšľali v súvislostiach a systematicky riešili danú úlohu, problém“ (Tomková – Kašová – Dvořáková, 2009, s 7).

V literatúre je táto metóda definovaná aj netradičným spôsobom, apelujúc skôr na manažérsku terminológiu, ako napríklad „projekt je podnik žiakov, ktorý dáva vyučovaniu jednotný cieľ a prispieva k jeho životnosti. Projekt predstavuje koncentrované úlohy zahrňujúce organicky stmelené učivo z rôznych predmetov, alebo len z konkrétneho predmetu“ (Kratochvílová, 2009, s 34 - 35). Spomínaná autorka definuje projektovú metódu ako „usporiadaný systém činnosti učiteľa a žiakov, v ktorom dominantnú úlohu majú učebné aktivity žiakov a podporujúcu úlohu poradenskú činnosť učiteľa, ktorými spoločne smerujú k dosiahnutiu cieľov v zmysle projektu. Komplexnosť činností vyžaduje využitie rôznych metód vyučovania a rôznych foriem práce.“ (Kratochvílová, 2009, s 37).

Nie náhodou spomíname túto definíciu. Nami vytvorený projekt je koncentrovaný okolo idey oboznámiť frekventantov hodín slovenského jazyka s frazeologickými jednotkami slovenského jazyka konfrontačným prístupom, prameniacim v rumunskom jazyku a kultúre. Praktickým cie-

lom projektu je tvorba osobného frazeologického slovensko-rumunského slovníčka, ktorý bude slúžiť žiakom ako zdroj pri ústnej, resp. písomnej komunikácii, a zároveň bude otvorenou databázou, do ktorej si postupom času budú zaznamenávať nové frazeologické jednotky. Súčasťou praktického cieľa je aj prezentácia vlastných výstupov z kreatívneho písania (na ľubovoľnú tému), v ktorom edukanti mali použiť čo najväčšie množstvo frazém.

Účastníci edukačného procesu (žiaci) pracujú ako tím, ktorý musí svoj „podnik“ rozbehnúť a udržať ho. Učiteľ sa aktívne zapája do projektového vyučovania len v úvodných hodinách, a to z toho dôvodu, že vyučovací projekt je „podnikom“ edukantov a nie „podnikom“ edukátora. V priebehu zvyšných hodín edukátor plní rolu poradcu. V predkladanom projekte využívame predovšetkým aktivizujúce metódy, pretože vedú vyučovanie tak, aby sa výchovno-vzdelávacie ciele dosahovali predovšetkým na základe vlastnej učebnej činnosti edukantov. Primárne sa kladie dôraz na ich aktivitu a riešenie problémov v oblasti percepcie frazeologických jednotiek v slovenskom jazyku a kultúre a následnú konfrontáciu v rumunskom jazyku a kultúre. Prostredníctvom projektového vyučovania chceme rozvíjať aktívne učenie a kritické myslenie, dosiahnuť väčší záujem o slovenský jazyk a realizovať edukačný proces netradičnou formou.

1.2 Frazeodidaktika

Odborná literatúra (Mlacek – Ďurčo, 1995) definuje frazeodidaktiku ako metodiku frazeologickeho vyučovania, ktorá kladie dôraz na ovládanie frazeologickej zložky spisovného jazyka v rečovej kultúre edukanta, pričom sa zdôrazňuje perspektívne uplatnenie tejto kultúry v dospelom veku. „Metodicky vhodne organizovanou výučbou sa predpokladá utvorenie tzv. frazeologickej rezervy pre rečovú kultúru v nasledujúcom vývine osobnosti žiaka. Do úvahy pritom prichádzajú dva aspekty: objektívny, čo znamená kultivovaný opis a poznanie, a subjektívny aspekt hovoriaceho, t. j. emocionálne, angažované a operatívne hodnotenie“ (Mlacek – Ďurčo, 1995, s 46). Vychádzajúc z vyššie uvedenej definície a charakteristiky vyučovacieho procesu, zameraného na frazeológiu, je namieste položiť nasledovnú otázku: Je vyučovanie frazeológie potrebné aj pri osvojovaní si slovenčiny ako cudzieho jazyka? Odpoveď je jednoznačná a v tejto súvislosti môžeme argumentovať myšlienkou F. Mika (1989, s 45), v ktorej poukazuje na skvalitnenie rečovej kultúry žiakov práve posilnením vyučovania frazeologickej zložky vo vyučovaní spisovného jazyka. Následkom týchto opatrení sa v dospelom veku a v životnej praxi či v profesii preukážu celkové komunikačné kompetencie.

Andrej Habiňák (2012) upozorňuje na význam vyučovania frazeológie spočívajúci v tom, že „frazeologické jednotky: 1. rozvíjajú poznanie, tvorivé myslenie a jazykové cítenie, pretože ich poznanie, porovnávanie a analýza vedú žiakov k citlivému a kultivovanému výberu jazykových prostriedkov v štylizácii, 2. pomáhajú formovať kultivovaných čitateľov, 3. sú zdrojom výchovného pôsobenia, pretože prostredníctvom nich sa formuje citový vzťah k jazyku, k ľudovým múdrosťam a k etike správania (raz vtipne, inokedy poeticky či expresívne, no vždy s etickým podtextom zachytávané ľudové a ľudské múdrosti a životné skúsenosti celých generácií a vekov)“ (Habiňák, 2012, s 35).

Medzi popredné osobnosti slovenskej lingvistiky, ktoré položili základy frazeodidaktiky, patria prof. Ďurčo a prof. Miko. Profesor Ďurčo v oblasti frazeodidaktiky rozšíril svoje bádanie na oblasť vyučovania frazeológie cudzích jazykov a za jeho najcennejší metodologický prínos, pre frazeodidaktiku, môžeme považovať modelový prístup pri určovaní významu frazém a špecifikácii semaziologických a onomaziologických modelov. Profesor Miko vo svojej publikácii *Frazeológia v škole* – prvej frazeologickej príručke, upozornil na nedostatky vo vyučovaní frazeológie v slovenských školách, nízky výskyt frazeologizmov v učebných textoch a na nezakotvenosť v učebných osnovách. Za najväčší prínos je považovaný jeho návrh, ako zakomponovať túto špecifickú tému do vyučovacieho procesu prostredníctvom tzv. frazeologickej trojminútovky, ktorá „pozostáva z troch častí: a) prezentovanie čelného zvratu (s prípadnými variantmi), b) jeho interpretácia, c) uvádzanie synonymných a antonymných zvratov. Podľa potreby komentujeme aj tieto zvraty“ (Miko, 1989, s 46).

Prvá časť uvedenej metódy – prezentácia alebo poukázanie na frazeologický zvrat v texte alebo v komunikačnom procese, sa zdá byť z aspektu edukanta najťažšia. Miko túto záležitosť navrhuje riešiť čisto pragmaticky prostredníctvom viet typu: „Na začiatku hodiny si urobíme krátky výlet či exkurziu do života...“, „Stretli ste sa už s takýmto vyjadrením....?“, „Dám vám na začiatku hádanku. Čo značí?“, „V novinách, televízii, v knihe tej a tej som sa stretol...“ Alebo aj priamo: „Vybral som dnes pre vás čosi zaujímavé...“, „Dnes si krátko všimneme zvrat...“ (Miko, 1989, s 47). Ako ďalšie východisko identifikácie frazeologizmov W. Z. Bernstein považuje „všimanie si štruktúrových zvláštností a špecifickú vlastnosť – ustálenosť“ (Bernstein, 1985, s 71). K uvedenému Habiňák (2012) dodáva, že „žiakom pri strete predovšetkým s frazeologickými zvratmi isto zide na um, že nominatívny význam tohto slovného spojenia nejako nezapadá do kontextu. Tu spozornie a premýšľa, dedukuje, snaží sa dekodovať skrytý význam“ (Habiňák, 2012, s. 130).

Interpretácia, dekodovanie, objasnenie alebo vysvetlenie frazeologickej jednotky. Miko neodporúča túto fázu realizovať na báze teoretických termínov: „Ak to platí niekde, bude to predovšetkým vo frazeologickom vyučovaní, že totiž nejde o to naučiť sa definíciu, ale osvojiť si priamo samotný jav. Ak sa už vysvetlenie ukáže ako aktuálne, treba sa obmedziť na to, čo umožní pochopiť podstatu a funkciu jazyka (Miko, 1989, s 47 - 48). Podobne aj Hesskyová dodáva, že „pomocou analogického myslenia, ktoré je všeobecne veľmi dôležité pre ľudské poznávacie procesy, sa príjemca pokúša odvodiť si na základe možných doslovných významov význam celkový“ (Hessky, 1987, s 28). Na tomto mieste treba poznamenať, že význam frazeologizmov môžeme „sprostredkúvať žiakom aj prostredníctvom viacerých ukážok literárneho textu. Tá istá frazéma v odlišnom slovnom susedstve či celkovom kontexte postupne vytvára u žiaka predstavu o tom, čo asi znamená“ (Habiňák, 2012, s 131).

V záverečnej časti frazeologickej trojminútovky ide predovšetkým o upevňovanie spoznanej frazémy a jej aplikáciu do praxe. „V tejto fáze sa odporúča prezentácia frazeologických jednotiek v kontexte, na ukážkach literárnych textov, v komunikačných situáciách. Ako málo efektívny a málo motivujúci sa ukázal dril frazém a memorické zapamätávanie ich významu“ (Habiňák, 2012, s 131). Aplikáciou charakterizovanej metódy sa dajú u frekventantov hodín slovenského jazyka literatúry a kultúry očakávať viditeľné výsledky. Presýtenie vyučovacieho procesu frazeologickými jednotkami vedie k negatívnej reakcii, preto by sme si mali pamätať, že menej je niekedy viac.

2. Model projektového vyučovania

V tejto časti príspevku stručne predstavíme navrhnutý model projektového vyučovania, ktorý je podporovaný modernými aktivizujúcimi metódami, zameriavajúcimi sa na aktivitu žiaka. Predkladaný projekt nebol doposiaľ v školskom prostredí realizovaný. Príprava obsahuje základné informácie o cieľovej skupine, vyučovacom procese, jeho cieľoch, použitých metódach a organizačných formách výučby. Súčasťou prípravy je aj charakteristika aktivít. Z aspektu časovej dotácie na uvedený projekt vyhradzujeme 180 minút, čo činí štvorhodinovku, čiže 4 x 45, a projekt je realizovaný blokovo počas jedného dňa. Ideálnym obdobím na jeho realizáciu je školský týždeň vyhradený alternatívne vyučovaniu (*rum. Școala Altfel*) alebo začiatok školského roka. Predpokladáme, že vyučovacieho procesu sa zúčastní minimálne 10 žiakov. Berieme na vedomie aj to, že pri menšom počte účastníkov bude práca efektívnejšia. Školské zariadenie je ideálnym prostredím na jeho uskutočnenie, pretože dosiahnutie cieľa je podmienené používaním elektronickej techniky a prácou so slovníkmi a literárnym textom v printovej, resp. audiovizuálnej podobe.

Projekt sa orientuje na osvojenie si frazeologických jednotiek konfrontačným rumunsko-slovenským prístupom. Edukanti sú vedení k tomu, aby na základe rôznych cvičení a audiovizuálnych prostriedkov pochopili komunikačný kontext daných frazeologických jednotiek a správne ich používali aj v bežnej komunikácii. Na tomto mieste je potrebné upozorniť aj na to, že projekt je zameraný výhradne na komunikáciu a gramatike sa budeme venovať len okrajovo. Edukanti by tu mali čerpať z doposiaľ získaných gramatických poznatkov.

2.1 Základné informácie o cieľovej skupine

- **jazyková úroveň edukantov:** C1 (pokročilý) Používatelia jazyka, ktorí dokážu porozumieť širokej škále náročných, dlhších textov a rozoznať ich implicitné významy. Jednotliví hovoriaci dokáže sa vyjadriť plynule a spontánne bez priveľmi zjavného hľadania výrazov. Taktiež dokáže využívať jazyk pružne a efektívne na spoločenské, akademické či profesijné účely a v neposlednom rade je schopný vytvoriť zrozumiteľný, dobre usporiadaný a podrobný text na zložité témy, prejavujúc ovládanie kompozičných postupov, spojovacích výrazov a prostriedkov kohézie¹;
- **predmet:** slovenský jazyk a literatúra a kultúra;
- **komunikačná téma:** Frazeológia hravo;
- **ciele:** Rozširovanie slovnej zásoby, spresňovanie významu frazeologických jednotiek, rozvíjanie komunikačných schopností žiakov, ich tvorivosti a vnímavosti, nadobúdanie nových poznatkov z oblasti frazeológie, rozvíjanie kultivovaného prejavu hovoriaceho;
- **typ hodiny:** kombinovaná (upevňovanie nadobudnutých vedomostí spolu s výkladom nového učiva);
- **medzipredmetové vzťahy:** Slovenská literatúra z obdobia slovenského realizmu (Rysavá jalovica – M. Kukučín) – práca s literárnym textom. Slohová výchova – kreatívne písanie.
- **pomôcky:** tabuľa, krieda, poznámkový blok, farebné fixky, dataprojektor, počítač, písacie potreby.

¹ Stručná charakteristika jazykovej úrovne (C1) cieľovej skupiny frekventantov hodín slovenského jazyka je koncipovaná na základe Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky. (<https://europass.cedefop.europa.eu/sites/default/files/cefr-sk.pdf>).

2.2 Štruktúra projektu

Organizačná časť: Uvedená časť hodiny spočíva v nadviazaní kontaktu so študentmi a v zistení absencie a následne prechádza k **motivačnej časti** edukačného procesu (V rámci motivačnej časti označujeme jednotlivé kroky ako K1 a pod.).

- ▶ **K1.** Po úvodných slovách adresuje vyučujúci žiakom túto vetu: „Dnes som v novinách čítal výborný článok a vybral som z neho niečo veľmi zaujímavé“.
- ▶ **K2.** Na tabuľu zapíše kľúčové slová frazémy **Byť v siedmom nebi** a formou brainstormingu sa všetci žiaci písomne vyjadria. (Na tabuľu každý študent uvedie, čo si pod daným pojmom predstavuje.)
- ▶ **K3.** Zároveň vyzve žiakov, aby vysvetlili, prečo je niekto v siedmom nebi. (Študenti sa aktívne zapájajú do diskusie, čím vzniká motivačný rozhovor.)
- ▶ **K4.** Vyučujúci vyzve žiakov, aby doslovne preložili do rumunčiny frazému *Byť v siedmom nebi* – *A fi în a șaptelea cer*. (Takto si študenti uvedomia, že napísaná veta je niečím zaujímavá a vypovedá o určitom duševnom rozpolžení človeka.)
- ▶ **K5.** Edukátor kladie ďalšiu otázku: Existuje aj v rumunčine podobná veta? Ak áno, ako znie? Existujú aj ďalšie varianty²? Očakávame nasledujúce odpovede:
 - a. *A fi în al șaptelea cer* – *Byť v siedmom nebi*;
 - b. *A fi în a nouălea cer* – *Byť v deviatom nebi*;
 - c. *A prinde pe Dumnezeu de un picior* – *Chytiť Boha za (jednu) nohu*;
 - d. *A prinde pe Dumnezeu de amândouă picioare* – *Chytiť Boha za (obidve) nohy*.

2 Účastníci vyučovacieho procesu ovládajú rumunský jazyk na úrovni materinského jazyka a predpokladáme, že túto frazeologickú jednotku budú poznať a taktiež aj jej varianty.

- **K6.** Vyučujúci sa opýta žiakov, ako definuje rumunská jazykoveda takéto typy slovných spojení, viet. (*Predpokladáme, že žiaci budú odpovedať: frazéma, frazeologická jednotka, idióm, frazeológia a pod., následkom čoho sa presunieme k definovaniu pojmu frazéma na báze ďalších vhodne vybraných frazém tak z rumunského, ako aj zo slovenského jazyka.*)

Oznámenie cieľa projektu: Na dnešnom stretnutí budeme pracovať s frazeologickými jednotkami, pozrieme si ukážky z filmu Rysavá jalovica od Martina Kukučina, okrem toho nás čaká ešte veľa zaujímavých aktivít. Vyučujúci upozorní žiakov, aby si do poznámkového bloku zapisovali frazeologické jednotky, ktoré odznejú vo filme.

Hlavná časť projektu: V hlavnej časti vyučovacieho procesu učiteľ oznámi žiakom, že v nasledujúcich minútach budú pozeráť film Rysavá jalovica³. Ide prioritne o tie časti filmu, v ktorých sú hojne zastúpené frazémy. Napr. pasáž 5:25: „Obidvaja budeme krky lámať v tom stisku?“; 28:15: „Jáj! To ste veru mačku vo vreci kúpili!“ „Založila za sklo“; 59:30: „Nikdy, čo by bola ako med“.... „Kým by ste tam prišli, mnoho krpcov by ste podrali“ ... „Svätá pravda...“ a pod. V rámci vymedzenej časovej dotácie vyučujúci môže realizovať viacero aktivít, ako napr.:

- ❁ **Aktivita č. 1:** Žiaci budú pozeráť len časť filmu a počas filmu si budú zapisovať frazeologické jednotky, ktoré identifikujú. Počas filmu vyučujúci okrajovo komentuje kultúrne reálie slovenskej dediny. Vysvetľuje potrebné termíny, ako napríklad „kapce“. Upozorní taktiež aj na frazeologickú jednotku „Babka k babce, budú kapce“ a v neposlednom rade sa opýta aj na rumunské varianty frazém (*Bănuț cu bănuț se face florinul; ban cu ban se-adună suta; din bănuț se face suta; puțin și des face mult; bob cu bob se umple sacul*).

³ Celý film je dostupný na internete a žiaci si ho môžu kedykoľvek pozrieť, prípadne s ním pracovať aj pri príprave domácich úloh. Film nájdeme na: <https://www.youtube.com/watch?v=CMWLKmpXgJo>

- ❁ **Aktivita č. 2:** Veľmi vhodnou metódou na spiestrenie vyučovacieho procesu je **pantomíma**. Vyučujúci vyzve žiakov, aby vytvorili dvojčlenné skupiny a spoločne si vybrali nejakú parémiu alebo frazému. Žiaci môžu interpretovať aj frazémy, ktoré zaznamenali vo filme. Tie následne prednesú pred triedou prostredníctvom vhodných gest a mimiky. Aplikáciou tejto metódy sa navodzuje uvoľnená atmosféra, ktorá zvyšuje motiváciu a imagináciu. Prostredníctvom tejto hry rozvíjame i originalitu a flexibilitu.
- ❁ **Aktivita č. 3:** Po uvedenej aktivite vyučujúci vyzve žiakov k práci so slovníkom. Najskôr si každý žiak vyťahne z vrecúška lístoček, na ktorom bude napísaná konkrétna frazéma. Študent má za úlohu uvedenú frazému nájsť v slovníku a použiť ju v komunikačnej situácii. Druhá časť tejto aktivity spočíva v tvorbe dialógu, v ktorom budú zakomponované dané frazémy. Utvoria sa dve päťčlenné dvojice a spoločne vytvoria situačný dialóg, ktorý následne prezentujú pred triedou.

Záverečná časť projektu: V záverečnej časti edukačného procesu vyučujúci zadá žiakom praktické úlohy. Do budúcej vyučovacej hodiny si majú pripraviť opis blízkej osoby, v ktorom použijú minimálne desať frazém. Svoje texty budú žiaci prezentovať na najbližšej hodine a uverejnia ich na nástenke.

Druhá praktická úloha je zameraná na tvorbu osobného frazeologického slovníčka, v ktorom budú zaznamenané všetky frazeologické jednotky, ktoré odzneli na seminárnom cvičení. Počas nasledujúcich hodín učiteľ slovenského jazyka môže zakomponovať do vyučovacieho procesu aj dobre známu Mikovu frazeologickú trojminútovku, prostredníctvom ktorej si žiaci budú sústavne osvojovať nové frazeologické jednotky a rozvíjať finálny produkt projektového vyučovania – osobný frazeologický slovníček.

Záver

Frazeológia je nielen „studnicou“ kultúrneho bohatstva každého národa, ale aj cenným zdrojom náukového materiálu, vhodného, ľahko využiteľného a prispôsobiteľného aj na didaktické účely. Ponúka možnosť efektívnej výchovno-vzdelávacej činnosti, vyznačujúcej sa variabilitou, ktorá prirodzene vyplýva z rozmanitosti samotných frazeologických jednotiek. Uvedené špecifikum sme sa rozhodli zužitkovať aj v intenciách projektového vyučovania, aplikujú ho prioritne na vyučovanie slovenčiny ako materinského jazyka s presahom do interkultúrnej komunikácie. Práca s frazémami, pretavená do podoby projektového vyučovania, bola explicitne vystavaná na schopnosti žiakov orientovať sa v literárnom texte, recitovať filmovú ukážku a aktívne sa podieľať na edukačnom procese prácou na cvičeniach, či vlastným písomným a ústnym prejavom. Naším hlavným cieľom bolo prezentovať hodinu netradične, sprostredkovať žiakom poznatky novým a inovatívnym spôsobom, využívajúc moderné a alternatívne metódy a formy práce.

Zoznam použitej literatúry

- BERNSTEIN, W.Z. Die Phraseologie als Verständnisproblem im Leseunterricht. In: Lebende Sprachen 2, 1985, s. 70 – 74
- GARANČOVSKÁ, L.: Výučba slovenského jazyka ako cudzieho jazyka kreatívne a zážitkovo. In: Slovenský jazyk a kultúra v menšinovom prostredí. Ed. A. Kováčová – A. Uhrinová. Békešská Čaba: Výskumný ústav Celoštátnej samosprávy v Maďarsku 2013, s. 186 – 198.
- HESSKY, R. Phraseologie. Linguistische Grundlagen und kontrastives Modell deutsch-ungarisch. Tübingen 1987. 138 s.
- HABŇAK, A.: Frazeológia a frazeogramotnosť na základných školách. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda 2012. 152 s.
- KOVÁČOVÁ, Z.: Reč a jazyk v škole: kapitoly z teórie vyučovania slovenčiny. Nitra: Emigma 2011. 128 s.
- KRATOCHVÍLOVÁ, J.: Teorie a prax projektové výuky. Brno: Masarykova univerzita 2009. 160 s.
- MIKO, F. a kol. Frazeológia v škole, 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1989. 226 s.
- MLACEK, J. – ĐURČO, P.:0 Frazeologická terminológia. Bratislava: SAV 1995.
- PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál 2001. 322 s.
- TOMKOVÁ, A. – KAŠOVÁ, J. – DVOŘÁKOVÁ, M.: Učíme v projektech. Praha: Portál 2009. 176 s.

Slovenčinár

